AUGUSTAS STRINDBERGAS

SAPNAS

Iš švedų kalbos vertė
LEONAS PETRAVIČIUS

Ett drömspel. Skrifter av August Strindberg,
Elfte delen, Stockholm, Albert Bonniers förlag, 1946

VEIKĖJAI

INDROS DUKTĖ
STIKLIUS
KARININKAS
MOTINA
TĖVAS
LINA
DURININKĖ
SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS
VIKTORIJA
BALERINA
CHORISTAS
SUFLERIS
POLICININKAS
ADVOKATAS
TRYS KANDIDATAI Į DAKTARUS
KRISTINA
KARANTINO DIREKTORIUS
DONŽUANAS
DRAUGAS
KOKETĖ
POETAS
JIS
JI
PENSININKAS
MERGINA
EDITA
EDITOS MOTINA
ALISĖ
LAIVYNO KARININKAS
MOKYTOJAS
MOKINYS
VYRAS } jaunavedžiai
ŽMONA }
AKLASIS
PIRMASIS ANGLIŲ KROVIKAS
ANTRASIS ANGLIŲ KROVIKAS
PONIA
PONAS
UNIVERSITETO KANCLERIS
TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS
FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS
MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS
TEISĖS FAKULTETO DEKANAS
TEOLOGAS

C 50336

Šioje pjesėje-sapne, kaip ir ankstesnėje pjesėje-sapne „Į Damaską", autorius mėgina įmituoti padriką, bet pažiūrėti logišką sapno formą. Viskas gali įvykti, viskas yra įmanoma ir įtikima. Laikas ir erdvė neegzistuoja. Blankiame tikrovės fone vaizduotė piešia ir audžia vis naujus raštus,— tai prisiminimų, išgyvenimų, laisvos išmonės, beprasmybių ir improvizacijų kratinys.

Veikėjai išsiskaido, susidvejina, dubliuoja vienas kitą, išnyksta, susikondensuoja, išsklinda, vėl susitelkia. Tačiau viską valdo viena sąmonė, sapnuotojo sąmonė, kuriai nėra jokių paslapčių, jokių nenuoseklumų, jokių skrupulų, jokių dėsnių. Sapnuotojas nieko nesmerkia ir nieko neteisina, jis tiktai pasakoja; ir kadangi sapnas dažniau būna skausmingas, negu linksmas, tai visas nenuoseklus pasakojimas kupinas liūdesio ir užuojautos viskam, kas gyva. Sapnas išvaduotojas dažnai susijęs su skausmu, bet, kai kančia pasiekia viršūnę, ateina nubudimas, sutaikydamas kenčiantįjį su tikrove, kuri, kad ir kokia skausminga būtų, tą akimirką vis dėlto atrodo maloni, palyginti su slogiu sapnu.

PROLOGAS

Foną sudaro debesų kamuoliai, panašūs į skalūno uolas su pilimis ir griuvėsiais. Matosi Liūto, Mergelės ir Svarstyklių žvaigždynai, tarp jų ryškiai šviečia Jupiterio planeta

INDROS DUKTĖ *stovi aukštai ant debesies*
INDROS BALSAS *(iš viršaus).* Kur tu esi, dukra, sakyk?
INDROS DUKTĖ. Čia, tėve, čia!
INDROS BALSAS. Paklydai tu, vaikeli, žiūrėk, grimzti žemyn...
INDROS DUKTĖ. Su žaibo spinduliu iš eterio aukštybių
čia atlėkiau, ant debesies skrendu...
Bet debesis vis grimzta, aš smunku žemyn...
Sakyk, aukštasis tėve Indra, kokią sferą
aš pasiekiau? Kodėl čia taip tvanku,
taip gniaužia kvapą?
INDROS BALSAS. Tu antrąjį pasaulį palikai
ir, toldama nuo rytmečio žvaigždės, nuo
Sukros,
jau įžengei į trečiąjį,
į žemės atmosferą. Žiūrėk, štai ženklas,
Svarstyklės, saulės septinta buveinė,
joje dienos žvaigždė apsigyvena,
kai rudenį naktis prilygsta dienai...
INDROS DUKTĖ. Kas toji žemė? Gal ana apsunkus planeta,
kur mėnesienoje vos blykšoja iš rūko?
INDROS BALSAS. Tai pats tankiausias ir sunkiausias kūnas,
klajojantis visatos begalybėj.
INDROS DUKTĖ. Sakyk, ar niekada jon saulė nepažvelgia?
INDROS BALSAS. Ten šviečia saulė, tik ne visą laiką...
INDROS DUKTĖ. Štai atsivėrė properša, ir aš
pro debesis žvelgiu žemyn...
INDROS BALSAS. Ką tu matai, vaikeli?
INDROS DUKTĖ. Matau... kad ji graži... miškai žaliuoja,
sidabro ežerai, kalnai, laukai geltoni.

INDROS BALSAS. Taip, ji graži, juk ją sukūrė Brahma...
Tačiau kadaise, dar laikų pradžioj,
ji buvo daug gražesnė; paskui kažkas įvyko,
ji tarsi pametė nurodytą jai kelią,
ir kilo piktas maištas, kurį sutramdyt teko.
INDROS DUKTĖ. Girdžiu tenai žemai keistus balsus...
Kokia gi padermė gyvena žemėj?
INDROS BALSAS. Pažvelk pati... nenoriu peikt Kūrėjo
ir jojo tvarinių. Štai tu girdi jų kalbą.
INDROS DUKTĖ. Tai panašu... tai skamba nelinksmai.
INDROS BALSAS. O žinoma! Juk jų visa kalba —
vien skundai ir dejonės. Nedėkinga
ir nepatenkinta ši žemės giminė...
INDROS DUKTĖ Ne, nesakyki, aš girdžiu džiaugsmingus
šauksmus ir šūvių garsą, blyksi ten žaibai,
varpai suskambo, laužai suliepsnojo,
pragydo tūkstančiai balsų, kaip vienas,
į dangų kyla padėkos giesmė...

Pauzė

Nesmerk jų taip griežtai, o tėve...
INDROS BALSAS Tad leiskis žemėn, pamatyk, išgirsk
ir grįžus man papasakok, ar turi
jie pagrindo taip verkti ir dejuoti...
INDROS DUKTĖ. Gerai, aš leidžiuos. Tėve, leiskimės kartu!
INDROS BALSAS. O ne, aš žemėj negaliu kvėpuoti...
INDROS DUKTĖ Jau grimzta debesis, man gniaužia kvapą...
Alsuoju vandeniu ir dūmais aš, ne oru.
Slogu man, leidžiuos vis žemyn, žemyn,
jaučiu po kojom žemės pasvirimą...
Ši planeta nėra pati geriausia.
INDROS BALSAS Ne, ne geriausia, bet ir ne blogiausia,
jos vardas — dulkės, sukasi ir skrieja
ji kaip ir kitos.
Todėl ir žemės giminę pagauna
ne kartą svaigulys ir šėlsmas kvaitulingas.
Turėk drąsos, vaikeli, bandymą iškęsti.
INDROS DUKTĖ *(suklumpa ant kelių, kai debesis nusileidžia žemyn).*
Aš grimztu!

SAPNAS

Foną sudaro milžiniškų žydinčių rožių miškas; žiedai balti, rausvi, purpuriniai, ryškiai geltoni, violetiniai. Pro žiedus kyšo pauksuotas pilies stogas, kurio viršų lyg karūna puošia gėlės pumpuras. Prie pilies pamatų guli iš pilies išmesto kraiko krūvos, uždengtos šiaudais. Šoniniai kulisai, kurie nesikeičia per visą spektaklį, yra stilizuotos freskos, kurios vienu metu imituoja kambario vidų, architektūrą ir gamtovaizdį

Scenoje pasirodo S t i k l i u s *ir* D u k t ė

DUKTĖ. Pilis vis dar auga iš žemės... Matai, kaip smarkiai paūgėjo nuo pernai metų?

STIKLIUS *(pats sau).* Pirmą sykį matau tą pilį... niekados negirdėjau, kad pilis gali augti... bet... *(kreipdamasis į dukterį, su giliu įsitikinimu)* Taip, taip, paaugo per geras dvi uolektis. Todėl, kad trąšos nepagailėjo... Pasižiūrėk, dargi priestatą į saulės pusę išleido.

DUKTĖ. Turėtų greitai ir žydėti, juk jau po švento Jono.

STIKLIUS. Matai, koks pumpuras ant stogo?

DUKTĖ. Matau, matau! *(Ploja rankomis)* Sakyk, tėve, o kodėl gėlės auga iš tokio purvo?

STIKLIUS *(pagarbiai).* Todėl, kad jos neištveria purve. Užtat ir stiebiasi kuo greičiau į šviesą, skuba žydėti ir mirti.

DUKTĖ. Ar žinai, kas gyvena toje pilyje?

STIKLIUS. Žinojau, bet dabar pamiršau.

DUKTĖ. Man rodos, jog ten sėdi kalinys... jis tikriausiai laukia, kad aš jį išvaduočiau.

STIKLIUS. Taip, bet už kokią kainą?

DUKTĖ. Ne laikas derėtis. Tai mūsų pareiga. Eime į pilį!

STIKLIUS. Eime, eime!

Jie eina prie fono, kuris iš lėto prasiskleidžia į šalis. Dabar scenoje paprastas tuščias kambarys, kuriame stovi stalas ir keletas

kėdžių. Ant kėdės sėdi Karininkas su labai neįprasta moderniška uniforma. Jis supasi kėdėje ir daužo kardu į stalą

DUKTĖ *(prieina prie Karininko ir švelniai ištraukia jam iš rankų kardą).* Negalima! Negalima!

KARININKAS. Mieloji Agne, atiduok man kardą!

DUKTĖ. Ne, tu sukaposi stalą! *(Tėvui)* Eik į sandėliuką, kur pakinktai, ir įdėk ten stiklą. Susitiksim vėliau.

Stiklius išeina

DUKTĖ. Tu esi įkalintas savo paties kambary. Aš atėjau tavęs išvaduoti!

KARININKAS. Aš to laukiau, bet nebuvau tikras, ar panorėsi.

DUKTĖ. Pilis labai tvirta, su septyniom sienom, bet viskas bus gerai!.. Ar nori išeiti, ar ne?

KARININKAS. Atvirai kalbant, nežinau, nes kad ir kažin ką daryčiau, viskas man išeina į bloga! Už kiekvieną džiaugsmą gyvenime turiu dvigubai užmokėti skausmu. Čia, kur aš dabar sėdžiu, yra sunku, bet jeigu panorėsiu išsipirkti brangiąją laisvę, turėsiu trigubai kentėti. Agne, aš ištversiu visa tai, kad tik galėčiau tave matyti!

DUKTĖ. Ką gi tu matai manyje?

KARININKAS. Grožį, visatos harmoniją. Tavo figūroje yra linijų, kurias aš galiu rasti tiktai Saulės sistemos orbitose, švelniai skambančioj stygoj, šviesos virpėjime. Tu esi tikras dangaus kūdikis...

DUKTĖ. Tu taip pat!

KARININKAS. Tai kodėl gi aš turiu prižiūrėti arklius? Lyginti tvartą ir valyti pakraikus?

DUKTĖ. Kad trokštumei iš čia ištrūkti!

KARININKAS. Aš trokštu, bet išsilaisvinti taip sunku!

DUKTĖ. Bet šviesoje ieškoti laisvės yra žmogaus pareiga!

KARININKAS. Pareiga? Betgi mano atžvilgiu gyvenimas niekad neprisiimdavo jokių pareigų!

DUKTĖ. Tu jautiesi gyvenimo nuskriaustas?

KARININKAS. Taip! Jis dažnai būdavo neteisingas...

Už tarpinės uždangos pasigirsta balsai. Uždanga greit prasiskleidžia. Karininkas ir Duktė žvelgia ton pusėn, sustoja. Gestai ir veidai sustingsta

Prie stalo sėdi liguistos išvaizdos **Motina**. *Priešais dega lajinė žvakė, kurios dagtį Motina retkarčiais apkarpo žirklėmis. Ant stalo guli krūvos ką tik pasiūtų baltinių, kuriuos Motina ženklina rašalu su žąsies plunksna. Kairėje stovi ruda drabužių spinta*

TĖVAS *(atneša jai šilkinę mantiją, kalba švelniu balsu).* Gal nori?

MOTINA. Man šilkinę mantiją? Brangusis, kam gi ji reikalinga, juk vis vien greitai turėsiu mirti!

TĖVAS. Tu tiki, ką sako gydytojas?

MOTINA. Taip, tikiu ir juo, bet labiausiai tikiu tuo balsu, kuris kalba mano viduje.

TĖVAS *(nuliūdęs).* Vadinasi, rimtai?.. O tu visą laiką galvoji apie savo vaikus!

MOTINA. Juk tai buvo mano gyvenimas! Mano pašaukimas... mano džiaugsmas ir mano skausmas...

TĖVAS. Kristina, atleisk man... už viską!

MOTINA. Bet už ką gi? Atleisk man, brangusis. Mes kankinome vienas kitą, o kodėl, ir patys nežinome! Kitaip nebuvo galima!.. Beje, čia vaikams nauji baltiniai... Žiūrėk, kad pasikeistų du kartus per savaitę, trečiadienį ir sekmadienį, ir kad Lovisa gerai praustų vaikus... visą kūną... Tu išeini?

TĖVAS. Turiu eiti į kolegiją. Jau vienuolikta.

MOTINA. Kol dar neišėjai, pavadink Alfredą.

TĖVAS *(rodo į Karininką).* Mieloji mano, bet juk jis čia stovi!

MOTINA. Ak, man jau ir akys pradeda silpti... Taip tamsu... *(Karpo dagtį)* Alfredai, eikš!

Tėvas atsisveikindamas linkteli ir išeina per sienos vidurį. Karininkas prisiartina prie Motinos

MOTINA. O kas gi toji mergaitė?

KARININKAS *(pašnibždomis).* Tai Agnė!

MOTINA. O, tai Agnė! Žinai, ką žmonės kalba? Kad ji esanti dievo Indros duktė! Ji prašiusi leisti ateiti jai į žemę pasižiūrėti, kaip žmonės čia iš tikrųjų gyvena... Bet nieko apie tai nepasakok!..

KARININKAS. Ji tikras dievo kūdikis!

MOTINA *(garsiai)*. Mano Alfredai, aš greitai turėsiu skirtis su tavim ir tavo broliais... Noriu pasakyti tau kai ką, kad įsimintum visam gyvenimui!

KARININKAS *(liūdnai)*. Kalbėk, mama!

MOTINA. Tik vieną dalyką: niekada nesikivirčyk su dievu.

KARININKAS. Ką gi tai reiškia, mama?

MOTINA. Tu neturi nuolat jaustis gyvenimo skriaudžiamas.

KARININKAS. Bet jeigu su manimi elgiamasi neteisingai?

MOTINA. Tu vis prisimeni tą kartą, kai tave be reikalo nubaudė, manydami, kad paėmei pinigą, kuris paskui atsirado.

KARININKAS. Taip! Toji skriauda vėliau pakreipė visą mano gyvenimą negera linkme...

MOTINA. Gerai! O dabar eik prie tos spintos.

KARININKAS *(susigėdęs)*. Vadinasi, tu žinai! Juk tai...

MOTINA. „Šveicarijos Robinzonas", už kurį...

KARININKAS. Nekalbėk toliau, nereikia!..

MOTINA. Už kurį nubaudė tavo brolį, o juk tu sudraskei knygą ir paslėpei.

KARININKAS. Tik pamanyk, spinta dar tebestovi, nors praėjo jau dvidešimt metų. Juk mes taip dažnai kraustydavomės iš vienos vietos į kitą, o mano motina mirė dar prieš dešimt metų!

MOTINA. Na ir kas. Tu amžiną visko klausinėji ir taip sugadini sau visa, kas gyvenime yra geriausia!.. Žiūrėk, tai Lina!

LINA *(įeina)*. Mieloji ponia, aš labai dėkoju, bet į krikštynas eiti negalėsiu...

MOTINA. Kodėl gi, vaikeli?

LINA. Neturiu ką apsivilkti!

MOTINA. Galiu tau paskolinti šią mantiją.

LINA. Ne, brangioji, taip netinka daryti.

MOTINA. Nesuprantu tavęs. Juk aš jau niekados nebeisiu į svečius...

KARININKAS. O ką pasakys tėvas? Juk tai jo dovana...

MOTINA. Koks menkadvasiškumas...!

TĖVAS *(įkiša galvą)*. Tu nori mano dovaną paskolinti tarnaitei?

MOTINA. Nekalbėk taip... Nepamiršk, kad ir aš buvau tarnaitė... Kodėl tu įžeidinėji nekaltą žmogų?

TĖVAS. O kodėl tu nori įžeisti mane, savo vyrą?

MOTINA. Ak, tas gyvenimas! Jei padarai ką gražaus, visada atsiras toks, kuriam tai atrodo bjauru... Vienam darai gera, tai kitam išeina į bloga. Ak, tas gyvenimas! *(Ji taip smarkiai karpo dagtį, kad žvakė užgęsta. Scenoje pasidaro tamsu, ir tarpinė uždanga nusileidžia)*

DUKTĖ. Gaila žmonių!

KARININKAS. Iš tikrųjų?

DUKTĖ. Taip, gyvenimas sunkus, bet meilė nugali viską! Eikšen ir pamatysi! *(Jie eina į scenos gilumą)*

Fonas pakyla į viršų. Pasirodo naujas fonas — sena aptriušusi aklasienė. Sienos viduryje — grotuoti varteliai į koridorių, vedantį į žalią, šviesią pievą, kur matosi milžiniška mėlynžiedė kurpelė (Aconitum). Kairėje nuo vartelių sėdi D u r i n i n k ė, *apsisiautusi galvą ir pečius skraiste, ir mezga žvaigždėtą antklodę. Dešinėje — skelbimų lenta, kurią valo* S k e l b i m ų k l i j u o t o j a s; *priešais jį guli gyvė su žaliu kotu. Dar toliau į dešinę — durys su keturlapio dobilo formos anga orui įeiti. Į kairę nuo vartelių — mažutė liepaitė su juodu kaip anglis kamienu ir keliais žalsvais lapais. Šalia — rūsio langelis*

DUKTĖ *(prieina prie Durininkės)*. Ar žvaigždėtoji antklodė dar nebaigta?

DURININKĖ. Ne, vaikeli, negi tokiam darbui užteks dvidešimt šešerių metų!

DUKTĖ. O jaunikis taip ir nebegrįžo?

DURININKĖ. Ne, bet jis niekuo dėtas. Jis t u r ė j o išeiti iš čia... vargšelis; jau trisdešimt metų praėjo!

DUKTĖ *(Skelbimų klijuotojui)*. Juk ji šoko balete? Tenai, operoje?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Ji buvo pirmos klasės šokėja... bet kai j i s iškeliavo, tai tarytum ir jos šokį drauge išsinešė... ir ji daugiau nebegavo vaidmenų...

DUKTĖ. Visi skundžiasi, bent jau akimis ir balsu...

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Aš per daug nesiskundžiu... dabar, kai gavau grytę ir žalią skiaurę!

DUKTĖ. Vadinas, jūs dabar laimingas?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Taip, laimingas, taip... tai buvo mano jaunystės svajonė... dabar ji išsipildė. Tiesa, man dabar jau suėjo penkiasdešimt, suprantamas dalykas...

DUKTĖ. Penkiasdešimt metų dėl grytės ir skiaurės...

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Žalios skiaurės, žalios...

DUKTĖ *(Durininkei).* Duok man skraistę, dabar aš čia pasėdėsiu ir pažiūrėsiu į žmonių vaikus! Bet jūs turėsit stovėti šalia ir viską aiškinti! *(Apsisiaučia skraiste ir sėdasi prie durų)*

DURININKĖ. Šiandien jau paskutinė diena, opera užsidaro... Šiandien jie sužinos, ar bus priimti kitam sezonui, ar ne...

DUKTĖ. O ką darys tie, kurių nepriims?

DURININKĖ. Vajėzau, baisu ir žiūrėti! Aš tik užsitraukiu skraistę ant galvos ir...

DUKTĖ. Vargšai žmonės!

DURININKĖ. Žiūrėk, viena jau ateina! Ji nepakliuvo į laimingųjų tarpą... Žiūrėk, kaip ji verkia...

Dainininkė įbėga iš dešinės ir puola pro vartelius, spausdama prie akių nosinę. Koridoriuje už vartelių akimirką sustoja ir atsiremia galva į sieną, paskui greitai išbėga

DUKTĖ. Kaip gaila žmonių!..

DURININKĖ. Betgi žiūrėkit! Štai kaip atrodo laimingas žmogus!

Koridoriumi įeina Karininkas, su surdutu ir cilindru, rankoje puokštė rožių. Švyti iš džiaugsmo

DURININKĖ. Jis nori susituokti su panele Viktorija!

KARININKAS *(scenos priekyje; žvelgia aukštyn, dainuoja).* Viktorija!

DURININKĖ. Panelė tuojau ateis!

KARININKAS. Gerai, gerai! Karieta jau laukia, stalai padengti, šampanas įstatytas į ledą... Man norisi apkabinti jus, moterys! *(Apkabina Dukterį, paskui Durininkę. Dainuoja)* Viktorija!

MOTERS BALSAS *(viršuje, dainuoja).* Aš čia!

KARININKAS *(ima vaikščioti po sceną).* Na ką gi! Aš laukiu!

DUKTĖ. Tu mane pažįsti?

KARININKAS. Ne, aš pažįstu tik vieną moterį... Viktoriją! Septynerius metus aš vaikščiojau čionai ir laukiau jos... vidurdieniais, kai saulė iškildavo sulig kaminais, ir vakarais, kai imdavo leistis nakties tamsa... Pažiūrėkit į asfaltą,— matote, kokį taką pramynė ištikima meilė? Valio! Ji mano! *(Dainuoja)* Viktorija! *(Niekas neatsako)* Aha, dabar ji rengiasi! *(Skelbimų klijuotojui)* Ką aš matau, jūs jau gavote grytę! Operoje visi svajoja apie grytes... tikriau pasakius, apie žuvis! Žuvys nebylės, nes jos nemoka dainuoti... Kiekgi kainuoja toks daiktelis?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Labai brangiai!

KARININKAS *(dainuoja)*. Viktorija! *(Purto liepaitę)* Žiūrėkit, vėl sužaliavo! Jau aštuntą kartą!.. *(Dainuoja)* Viktorija!.. Dabar ji šukuojasi plaukus!.. *(Dukteriai)* Klausykit, ponia, leiskit man atsivesti savo nuotaką!..

DURININKĖ. Į sceną eiti draudžiama!

KARININKAS. Septynerius metus čionai vaikščiojau! Septynis kartus po tris šimtus šešiasdešimt penkis — man išeina du tūkstančiai penki šimtai penkiasdešimt penki! *(Sustoja ir krapštinėja duris su keturlapio dobilo formos anga)* Du tūkstančius penkis šimtus penkiasdešimt penkis kartus aš mačiau šias duris ir negalėjau sužinoti, kur jos veda! Šis keturlapis dobilas turi praleisti šviesą... bet kam gi reikalinga toji šviesa? Ar ten viduj kas nors yra? Ar ten kas *nors* gyvena?

DURININKĖ. Nežinau! Nesu mačiusi, kad jas kas būtų atidaręs...

KARININKAS. Jos panašios į kamarų duris, kurias aš matydavau, kai buvau dar ketverių metų ir sekmadieniais kieminėdavau su tarnaite. Mudu eidavom pas kaimynų tarnaites, bet manęs niekuomet neįsileisdavo toliau kaip į virtuvę, kur sėdėdavau tarp statinės su lietaus vandeniu ir kubilėlio su druska. Daug virtuvių mačiau per savo gyvenimą,— kamara visada būdavo priemenėj, o jos duryse prapiauta anga kaip keturlapis dobilas!.. Betgi juk operoje tokios kamaros negali būti, juk ten nėra virtuvės! *(Dainuoja)* Viktorija!.. Klausykit, ponia, juk pro kitur ji negali iš čia išeiti, kito išėjimo čia nėra?

DURININKĖ. Ne, kito išėjimo nėra.

KARININKAS. Gerai, vadinasi, aš su ja neprasilenksiu!

Iš teatro eina žmonės. Karininkas atidžiai stebi juos

KARININKAS. Jai būtų jau laikas išeiti!.. Ponia! Koks gražus mėlynas kurpelės žiedas čia žydi! Aš jį mačiau, kai buvau dar vaikas... Ar tai tas pat?.. Atsimenu, viešėjau pastoriaus namuose, man tada buvo septyneri metai... Po ta gėle tupi du balandžiai, du melsvi balandžiai... O kartą atskrido bitė ir įlindo į žiedą... Na, dabar aš tave sučiupsiu, pagalvojau, ir suglaudžiau žiedlapius. Tačiau bitė įgėlė pro juos, ir aš ėmiau verkti... Tada atėjo pastoriaus žmona, uždėjo drėgnos žemės... o vakarienei gavome žemuogių su pienu!.. Atrodo, jau temsta. Kurgi einate, ponas Skelbimų klijuotojau?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Einu namo vakarieniauti.

KARININKAS *(trinasi akis).* Vakarieniauti? Tokiu metu? Klausykit!.. Aš užbėgsiu paskambinti į „augančią pilį".

DUKTĖ. Ko gi tau ten reikia?

KARININKAS. Turiu pasakyti stikliui, kad įstatytų antruosius stiklus,— mat, jau greit žiema, ir man būna velniškai šalta! *(Įeina į Durininkės būdelę)*

DUKTĖ. Kas toji panelė Viktorija?

DURININKĖ. Tai jo mylimoji!

DUKTĖ. Tai bent atsakymas! Jam visai nerūpi, kas toji panelė yra mums ir kitiems! Ji y r a tokia, kokia ji yra j a m!..

Ima staigiai temti

DURININKĖ *(uždega žibintą).* Šiandien greitai temsta.

DUKTĖ. Dievams metai yra tarsi minutė!

DURININKĖ. O žmonėms viena minutė kartais prailgsta kaip metai!

KARININKAS *(vėl pasirodo. Jis visas apdulkėjęs, rožės nuvytusios).* Ji dar neatėjo?

DURININKĖ. Ne!

KARININKAS. Ji vis tiek ateis!.. Ji vis tiek ateis!.. *(Vaikšto)* Bet iš tikrųjų, tur būt, protingiausia bus atšaukti pietus... juk jau vakaras... Aha, aš taip ir padarysiu! *(Įeina būdelėn, skambina)*

DURININKĖ *(Dukteriai).* Gal jau atiduosi man skraistę?

DUKTĖ. Ne, mano brangioji, tu gali sau eiti, aš dirbsiu už tave... nes noriu pažinti žmones ir gyvenimą, kad suprasčiau, ar jis iš tikrųjų toks sunkus, kaip kalbama.

DURININKĖ. Bet šioj vietoj negalima miegoti, niekada, nei naktį, nei dieną...

DUKTĖ. Ir naktį negalima miegoti?

DURININKĖ. Kaipgi miegosi su varpo virve rankoje... Juk po sceną vaikšto panaktiniai, jie kas trys valandos keičiasi...

DUKTĖ. Betgi tai tikra kankynė...

DURININKĖ. Taip atrodo jums, o mes džiaugiamės, gavę tokią vietą. Jeigu jūs žinotumėt, kaip man pavydi...

DUKTĖ. Pavydi? Ko gi pavydėti tam, kas taip kenčia?

DURININKĖ. Iš tikrųjų!.. Bet matote, visų sunkiausia yra ne budėjimas naktimis ir varginantis darbas, ne skersvėjai, šaltis ir drėgmė, sunkiausia, kad aš turiu išklausyti visų nelaimingųjų skundų... Visi jie eina pas mane. Ir kodėl? Gal mano veido raukšlėse jie įskaito ženklus, kuriuos išrašo kančia ir kurie žadina pasitikėjimą... Į tą skraistę, brangioji, aš įpyniau trisdešimties metų skausmą, savo ir kitų!..

DUKTĖ. Užtat ji tokia sunki ir degina lyg dilgėlės...

DURININKĖ. Nešiokite ją, jei norite... O jeigu pasidarys per sunki, pašaukite mane, aš ateisiu jus pavaduoti!

DUKTĖ. Sudie! Ką galite jūs, galėsiu ir aš!

DURININKĖ. Pažiūrėsim... Tik būkit gera mano vargšams draugams ir nesibodėkite jų skundais. *(Išeina koridoriumi)*

Scenoje pasidaro visiškai tamsu. Dekoracijos tuo metu pasikeičia: liepa stovi be lapų, mėlynas kurpelės žiedas baigia nuvysti. Kai vėl nušvinta diena, žaluma koridoriaus perspektyvoje jau įgavusi rudą spalvą.

KARININKAS *(pasirodo, kai ima švisti. Dabar jo plaukai pražilę ir barzda žila. Drabužiai nuplyšę, prisegama apykaklė pajuodusi, sumalgyta. Rožių puokštė nubyrėjusi, likę tik sausi stagarai. Jis vaikšto po sceną).* Sprendžiant iš visų ženklų, vasara jau baigėsi ir ateina ruduo. Tai rodo ir liepa, ir kurpelės žiedas... *(Vaikšto)* Bet ruduo m a n yra pavasaris, nes rudenį atsidaro teatras! O tada turi ateiti ji! Brangioji ponia, gal leisite man iki to laiko pasėdėti ant šitos kėdės!

DUKTĖ. Sėskit, mano drauge, aš galiu ir pastovėti!

KARININKAS *(sėdasi).* Kad gaučiau bent truputį pamiegoti, būtų daug geriau!.. *(Jis akimirką užsnūsta, paskui vėl pašoka ir ima vaikščioti; sustoja priešais duris su keturlapio dobilo for-*

mos anga, krapštinėja jas) Tos durys tiesiog neduoda man ramybės... Kas ten yra už jų? Kas nors vis tiek ten turi būti! *(Iš viršaus pasigirsta tyli šokio muzika)* Štai! Jau prasidėjo repeticijos! *(Šviesa scenoje ima blykčioti lyg švyturio prožektorius)* Kas čia darosi! *(Skanduoja sulig kiekvienu šviesos blyksniu)* Šviesu-tamsu, šviesu-tamsu?

DUKTĖ *(pamėgdžiodama jį).* Diena-naktis, diena-naktis!.. Gailestingoji apvaizda nori, kad tau neprailgtų laukti! Todėl taip ir lekia dienos, vydamosi naktis!

Scenoje pasidaro šviesu. Įeina Skelbimų klijuotojas su gryte, skelbimais ir klijais

KARININKAS. Tai Skelbimų klijuotojas su gryte... Ar gerai sekėsi žvejyba?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Taip, neblogai! Vasara buvo šilta ir netrumpa... Ir grytė nebloga, bet visgi ne tokia, kaip aš tikėjaus, ir gana...

KARININKAS *(pabrėždamas).* Visgi ne tokia, kaip aš tikėjaus!.. Kaip puikiai pasakyta! Viskas būna ne taip, kaip aš tikėjaus... todėl, kad minčiai negana to, ką darai, jai reikia daugiau, negu sieki... *(Valkšto ir daužo sudžiūvusių rožių puokšte į sienas, iki nubyra paskutiniai lapai)*

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Ar ji vis dar nesirodo?

KARININKAS. Ne, dar ne, bet ji greit ateis!.. Ar jūs žinote, kas yra už tų durų?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Nežinau. Niekad nemačiau, kad jos būtų atdaros.

KARININKAS. Paskambinsiu kalviui, tegu ateina ir atidaro! *(Nueina prie telefono)*

Skelbimų klijuotojas prilipdo skelbimą ir eina į dešinę

DUKTĖ. Kuo gi bloga jūsų grytė?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Bloga? Iš tikrųjų ji nėra bloga... bet visgi ne tokia, kaip aš tikėjaus, todėl ir džiaugsmas nebuvo toks didelis...

DUKTĖ. O kokią grytę jūs vaizdavotės?

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Kokią?.. To aš negaliu pasakyti...

DUKTĖ. Jei norit, aš pasakysiu! Jūs vaizdavotės ją tokią, kokia ji nėra! Jos žalumas turėjo būti visai kitoks!

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS. Jūs žinote, ponia! Jūs žinote viską, todėl visi ir eina išsipasakoti jums savo negandų. Gal išklausytumėt ir mane bent vieną kartą...

DUKTĖ. Mielai išklausysiu... Eikit čionai ir išliekite, ką turite širdyje... *(Ji įeina į savo būdelę. Skelbimų klijuotojas stovi lauke prie lango ir kalba)*

Scenoje vėl pasidaro visiškai tamsu. Kai nušvinta, liepa vėl žaliuoja, kurpelė žydi, koridoriaus gale matyti saulės nušviesta žaluma

Įeina K a r i n i n k a s. Dabar jis pasenęs, žilas, apiplyšęs, nudėvėtais batais, rankoje laiko rožių stagarus. Valkštinėja iš lėto kaip senis. Skaito skelbimą

Iš dešinės įbėga B a l e r i n a

KARININKAS. Ar panelė Viktorija jau išėjo?

BALERINA. Ne, dar neišėjo.

KARININKAS. Tada aš palauksiu! Juk ji greit ateis?

BALERINA *(rimtai)*. Taip, žinoma!

KARININKAS. Dabar palaukite, galėsit pažiūrėti, kas yra už tų durų,— mat, aš pakviečiau kalvį!

BALERINA. Kaip įdomu bus pamatyti atidarant šias duris! Ir duris, ir augančią pilį. Ar jūs matėte augančią pilį?

KARININKAS. Ar aš?.. Juk aš ten sėdėjau nelaisvėje!

BALERINA. Iš tiesų? Tai buvot jūs? Bet kodėl gi ten stovėjo tiek daug arklių?

KARININKAS. Suprantamas daiktas, juk toji pilis — tai arklidės...

BALERINA *(su skausmu)*. Kokia aš buvau kvaila! Ir kaip aš nesusiprotėjau!

Iš dešinės įeina C h o r i s t a s

KARININKAS. Ar panelė Viktorija jau išėjo?

CHORISTAS *(rimtai)*. Ne, neišėjo. Ji niekada neišeina.

KARININKAS. Todėl kad ji myli mane!.. Ponas choriste, neišeikit, tuoj ateis kalvis ir atidarys šias duris.

CHORISTAS. Ką? Atidarys duris? Baisiai įdomu!.. Aš tiktai durininkę šio to paklausiu.

Iš dešinės įeina S u f l e r i s

KARININKAS. Ar panelė Viktorija išėjo?

SUFLERIS. Ne, kiek žinau, neišėjo.

KARININKAS. Matote! Ar nesakiau, kad ji laukia manęs! Neišeikit, tuoj atidarys duris.

SUFLERIS. Kokias duris?

KARININKAS. Juk čia tik vienerios tėra!

SUFLERIS. A, dabar supratau. Tas, kur su keturlapiu dobilu!.. Būtinai palauksiu! Tiktai truputį pasikalbėsiu su durininke.

Balerina, Choristas ir Sufleris išsirikiuoja šalia Skelbimų klijuotojo prie Durininkės langelio ir iš eilės kalbasi su Duklerim. Pro vartelius įeina S t i k l i u s

KARININKAS. Ar čia kalvis?

STIKLIUS. Ne, kalvį pakvietė kitur, bet čia juk ir stiklius gali padėti.

KARININKAS. Taip, žinoma... Žinoma, bet ar pasiėmėt su savim deimantą?

STIKLIUS. O kaipgi! Koks gi stiklius būčiau be deimanto?

KARININKAS. Kas tiesa, tas tiesa! Na, tai griebsimės darbo! *(Pliaukši rankomis)*

Visi susirenka pusračiu apie duris. Iš dešinės ateina meisterzingeriais apsirengę c h o r i s t a i *ir* š o k ė j o s *iš „Aidos"*

KARININKAS. Kalvi... arba stikliau... atlikite savo pareigą!

Stiklius žengia priekin su deimantu

KARININKAS. Tokia akimirka, kaip ši, nedažnai pasitaiko žmogaus gyvenime, todėl, brangūs bičiuliai, prašau jus... bent truputį susikaupti...

POLICININKAS *(įeina)*. Įstatymo vardu aš draudžiu atidaryti šias duris!

KARININKAS. O dieve! Koks triukšmas! Ir kaip tik dabar, kai mes ėmėmės tokio negirdėto ir didingo dalyko!.. Bet mes paduosim į teismą!.. Eime pas advokatą! Matysim, ar ilgai galios tie jūsų įstatymai! Pas advokatą!

Scena, nenuleidžiant uždangos, virsta advokato kontora: vartelial pasilieka, bet tai vartelial kontoros barjere, kuris eina per visą sceną. Durininkės būdelė tampa advokato rašymo pultu,

kurio priekis atviras: belapė liepa yra pakabas skrybėlėms ir paltams, skelbimų lenta apklijuota pranešimais ir teismo nuosprendžiais, durys su keturlapiu dobilu dabar yra dokumentų seifo durelės —

Advokatas su fraku ir baltu kaklaraiščiu sėdi kairėje už vartelių prie popieriais apkrauto pulto. Jo veidas kupinas begalinės kančios, raukšlėtas, baltas lyg kreida, su violetiniais šešėliais, biaurus. Jame lyg veidrodyje atsispindi visi nusikaltimai ir ydos, su kuriomis advokatui tenka susidurti savo darbe

Iš dviejų jo raštininkų vienas yra vienarankis, kitas — vienaakis

Žmonės, susirinkę stebėti, kaip bus „atidaromos durys", tebestovi, bet dabar tarsi laukdami priėmimo pas advokatą. Atrodo, tarsi jie čia būtų stovėję visą laiką

Duktė (su skraiste) ir Karininkas stovi priekyje

ADVOKATAS *(prieina prie Dukters).* Klausyk, sesut, duok man tą skraistę... Tegu kabo čia, kol užkursiu krosnį, o tada sudeginsiu ją su visais jos skausmais ir vargais...

DUKTĖ. Dar ne, brolau, pirma noriu, kad ji būtų pilna, ir visų pirmiausia noriu surinkti jon tavo skausmus, tau patikėtas paslaptis apie nusikaltimus, ydas, patirtas neteisybes, šmeižtus, įžeidimus...

ADVOKATAS. Brangioji mano! Tam neužtektų tavo skraistės! Pažvelk į šias sienas, juk apmušalai tokie, lyg juos būtų suteršusios visos nuodėmės. Pažvelk į šiuos lakštus, kuriuose aš užrašinėju istorijas apie neteisybę; pažvelk pagaliau į mane... Čia nė vienas žmogus neateina su šypsena; čia tik pagiežingi žvilgsniai, iššiepti dantys, sugniaužti kumščiai... Ir visi purškia į mane savo pyktį, savo pavydą, savo įtarumą... Žiūrėk, mano rankos pajuodusios, jų neįmanoma nusiplauti. Ar matai, kaip jos suskirdusios, kaip kraujuoja? Drabužius tegaliu vilkėti vos keletą dienų, nes jie ima dvokti nuo svetimų nusikaltimų... Kartais liepiu viską išrūkyti siera, bet veltui darbas. Aš čia ir miegu ir sapnuose matau tik nusikaltimus... Šiuo metu nagrinėju vienos žmogžudystės bylą... tai dar pusė bėdos, bet žinai, kas yra užvis baisiausia?.. Tai išskirti vyrą ir žmoną! Tada atrodo, tarytum kažkas rėkia žemės gelmėse ir dangaus aukštybėse, rėkia, kad šventvagiškai paniekinama gyvenimo galia, gėrio versmė, meilė... Ir žinai, kai popierių kalnai prirašomi jų kaltinimų

vienas kitam, užtenka, kad koks nors malonus žmogus pasivėdėtų vieną jų į šalį, tarp keturių akių, žnybteltų jam į ausį ir šypsodamas paprasčiausiai paklaustų: „Kodėl gi jūs taip nekenčiate savo vyro? arba savo žmonos?" Ir jis, arba ji, stovi, nežinodami, ką atsakyti, nes nežino kodėl! Vieną kartą ginčai kilo dėl žalių salotų, kitą kartą — dėl vieno žodžio, bet dažniausiai — visai dėl nieko. O kokios kančios, kiek skausmo! Ir visa tai aš turiu ištverti... Pažiūrėk, kaip aš atrodau! Gal manai, jog kokia moteris gali pamilti mane, šitaip panašų į nusikaltėlį? Gal manai, jog kas nori su manim draugauti, žinodamas, kad aš turiu išreikalauti viso miesto skolas, pinigines skolas?.. Ak, koks vargas būti žmogumi!

DUKTĖ. Kaip gaila žmonių!

ADVOKATAS. Tikra tiesa! Ir dar man didžiausia mįslė, iš ko tie žmonės gyvena! Susiveda, turėdami vos du tūkstančius kronų pajamų, o jiems reikia mažų mažiausiai keturių tūkstančių... ir, žinoma, brenda į skolas, visi brenda į skolas! Ir taip nepajėgia sudurti galo su galu iki pat grabo lentos... ir palieka vien tik skolas! Kas gi pagaliau visa tai apmokės, sakyk!

DUKTĖ. Tas, kur maitina paukščius!

ADVOKATAS. Taip! Bet jeigu tas, kur maitina paukščius, nusileistų į savo žemę ir pamatytų, kaip čia gyvena vargšai žmonių vaikai, gal būt, ir jį paimtų gailestis...

DUKTĖ. Kaip gaila žmonių!

ADVOKATAS. Taip, iš tikrųjų gaila! *(Karininkui)* Ko jūs pageidaujate?

KARININKAS. Aš tik norėjau paklausti, ar panelė Viktorija dar neišėjo!

ADVOKATAS. Ne, dar neišėjo, galite būti visiškai ramus... Ko jūs krapštinėjate mano seifą?

KARININKAS. Man pasirodė, kad durys taip panašios...

ADVOKATAS. Ne, ne ir ne!

Girdėti, kaip skamba bažnyčios varpai

KARININKAS. Ar mieste laidotuvės?

ADVOKATAS. Ne, tai bus iškilmingas mokslo laipsnio suteikimas, daktaro promocija. Man jau laikas eiti, man suteikia-

mas teisės mokslų daktaro laipsnis. Gal ir jūs norit gauti laipsnį ir būti apvainikuotas laurų vainiku?

KARININKAS. Taip, kodėl gi ne? Vis šiokia tokia pramoga...

ADVOKATAS. Tai gal nieko nelaukę ir žengsime į iškilmingą šventę? Tiktai eikit persirengti

Karininkas išeina. Scenoje pasidaro tamsu. Tuo metu įvyksta tokie pasikeitimai: barjeras lieka, bet dabar kaip presbiterijos grotelės; skelbimų lenta virsta lentele su psalmių numeriais, liepa, buvęs drabužių pakabas,— kandeliabru, advokato pultas — promotoriaus katedra, durys su keturlapiu dobilu dabar veda į zakristiją. Choristai iš „Meisterzingerių" dabar vaizduoja heroldus su skeptrais, šokėjos laiko rankose laurų vainikus

Visi kiti stovi kaip žiūrovai

Fonas pakyla. Naujame fone matyti tiktai dideli vargonai su klaviatūromis ir veidrodžiu virš jų

Girdėti muzika. Iš šalių keturi fakultetai: filosofijos, teologijos, medicinos ir teisės. Valandėlę scena tuščia

Heroldai įeina iš dešinės

Šokėjos seka jiems iš paskos, nešdamos ant ištiestų rankų laurų vainikus

Trys promotoriai vienas po kito ateina iš kairės, šokėjos uždeda jiems vainikus, po to jie išeina į dešinę pusę

Advokatas ateina, laukia vainiko

Šokėjos nusigręžia, atsisakydamos jį vainikuoti, išeina

Advokatas sukrėstas atsišlieja į piliorių

Visi pamažu išeina. Advokatas lieka vienas

DUKTĖ *(įeina, apsigaubusi galvą ir pečius baltu šydu).* Pažiūrėk, aš jau išsiskalbiau skraistę... Bet ko gi tu stovi čia? Ar tau neuždėjo vainiko?

ADVOKATAS. Ne, aš buvau nevertas.

DUKTĖ. Kodėl? Todėl kad tu rūpinaisi vargšų reikalais, geru žodžiu užtardavai nusikaltusius, palengvindavai naštą prasiskolinusiems, atidėdavai bausmę pasmerktiesiems... Vargšai žmonės... jie ne angelai, bet vis vien gaila žmonių.

ADVOKATAS. Nekalbėk blogai apie žmones, juk aš turėsiu ginti jų interesus...

DUKTĖ *(pasirėmusi į vargonus).* Kodėl jie muša savo draugus per veidą?

ADVOKATAS. Todėl kad jie kitaip nemoka!

DUKTĖ. Imkimės juos šviesti! Gerai? Kartu su manimi!

ADVOKATAS. Jie nepriima jokio švietimo!.. O, kad mūsų skundas pasiektų dangaus dievus...

DUKTĖ. Jis pasieks aukščiausiąjį sostą!.. *(Atsistoja prie vargonų)* Ar žinai, ką aš matau šiame veidrodyje?.. Neiškreiptą pasaulį!.. Taip, juk tikrasis pasaulis yra atvirkščias!

ADVOKATAS. Kaipgi jis pasidarė atvirkščias?

DUKTĖ. Kopijuojant...

ADVOKATAS. Ką tu sakai! Kopijuojant... Aš visą laiką nujaučiau, kad tai atbula kopija... Kai tik pradėjau prisiminti originalą, pasidariau viskuo nepatenkintas... Žmonės sakė, kad aš esąs begėdis, kad manyje tūnąs velnias, ir panašiai...

DUKTĖ. Iš tiesų, argi ne beprotybė! Pažvelk į šiuos keturis fakultetus!.. Vyriausybė, rūpindamasi visuomenės reikalais, išlaiko visus keturis: teologiją, dievo mokslą, kurį nuolatos puola ir pašiepia filosofija, menanti save pačia išmintimi! Ir mediciną, kuri neigia filosofiją, o teologijos išvis nelaiko mokslu ir vadina ją prietarais... Ir visi sėdi toje pačioje konsistorijoje, kuri stengiasi jaunimui įkvėpti pagarbą — universitetui! Argi tai ne beprotnamis? Ir vargas tam, kas pirmas ateina į protą!

ADVOKATAS. Pirmieji tai pajunta teologai. Kaip įžanga į studijas jiems skaitoma filosofija, kuri moko, kad teologija yra nesąmonė, o paskui iš teologijos jie išgirsta, kad filosofija yra nesąmonė! Na, argi ne kvailiai?

DUKTĖ. Na ir jurisprudencija. Ji tarnauja visiems, tiktai ne tarnams!

ADVOKATAS. Taip, teisingumas, kuris, norėdamas būti teisingas, stumia žmogų į pražūtį! Teisė, kuri taip dažnai daro neteisybę!

DUKTĖ. Tokį gyvenimą jūs sau susikūrėte, jūs, žmonių vaikai! Vaikai!.. Eikš, aš uždėsiu tau vainiką... tokį, kuris tau geriau pritiks! *(Uždeda jam ant galvos erškėčių vainiką)* Dabar aš tau pagrosiu!.. *(Sėdasi prie vargonų ir ima groti „Kyrie", bet vietoj vargonų muzikos girdėti žmonių giedojimas)*

VAIKŲ BALSAI. Šventas dieve, šventas amžinasis! *(Paskutinis tonas ilgai aidi)*

MOTERŲ BALSAI. Pasigailėk mūsų! *(Paskutinis tonas ilgai aidi)*

VYRŲ BALSAI *(tenorai).* Būk mums gailestingas, dosnus atpirkimo malonių! *(Paskutinis tonas ilgai aidi)*

VYRŲ BALSAI *(bosai).* Globok savo žmones, viešpatie, ir nebesirūstink ant mūsų!

VISI. Pasigailėk mūsų! Išklausyk mus! Užtaryk mus, mirtinguosius! Viešpatie, kodėl tu taip toli nuo mūsų?.. Iš širdies gelmių šaukiamės tavęs, viešpatie, išgirsk mūsų balsą! Neuždėk savo žmonėms per sunkios naštos! Išklausyk mus! Išklausyk mus!

Scena aptemsta. Duktė pakyla, prieina prie Advokato. Kitaip apšviesti vargonai pavirsta Fingalo grotu. Jūros vilnys lekia pro bazalto kolonas, gaudžia bangų ir vėjo sąskambis

ADVOKATAS. Kur mes esame, sese?

DUKTĖ. Ką tu girdi?

ADVOKATAS. Girdžiu, kaip teška lašai...

DUKTĖ. Tai žmonės lieja ašaras... Ką dar girdi?

ADVOKATAS. Kažkas dūsauja... inkščia... dejuoja...

DUKTĖ. Čionai ateina mirtingųjų skundai... tik čionai, ne toliau. Bet ko amžinai dejuoti? Nejau gyvenime nėra kuo pasidžiaugti?

ADVOKATAS. Kodėl gi ne, yra dar tai, kas maloniausia ir podraug skaudžiausia,— meilė! Šeima ir namai! Tai, kas visų kilniausia ir visų žemiausia!

DUKTĖ. Aš norėčiau išbandyti!

ADVOKATAS. Su manimi?

DUKTĖ. Su tavimi! Tu pažįsti visas povandenines uolas ir akmenis, ir mes juos aplenksime!

ADVOKATAS. Aš neturtingas!

DUKTĖ. Kas čia baisaus, jeigu mes mylėsim vienas kitą? O truputis grožio nieko nekainuoja!

ADVOKATAS. Aš nekenčiu to, ką tu, gal būt, mėgsti.

DUKTĖ. Viską galima suderinti!

ADVOKATAS. O gal nusibosim vienas kitam?

DUKTĖ. Tuomet atsiras kūdikis, ir jis suteiks mums pramogų, kurios niekad nenusibosta!

ADVOKATAS. Tu nori gyventi su manimi? Juk aš neturtingas, biaurus, visų niekinamas, atstumtas!

DUKTĖ. Taip! Mes sujungsime savo likimus!

ADVOKATAS. Teesie tavo valia!

Labai paprastas kambarys šalia advokato kontoros. Dešinėje plati dvigulė lova, užleista užuolaida, greta langas. Kairėje skarda apkalta krosnis, ant jos puodai. K r i s t i n a kamšo ir klijuoja antrus langus. Gilumoje atviros durys į kontorą, ten matyti n e t u r t i n g i ž m o n ė s, laukią savo eilės pas advokatą

KRISTINA. Aš klijuoju, aš klijuoju!

DUKTĖ *(sėdi prie krosnies, išblyškusi ir sulysusi).* Dabar nebegali įeiti oras! Aš dūstu!..

KRISTINA. Liko tiktai mažas plyšelis!

DUKTĖ. Oro! Oro! Neturiu kuo kvėpuoti!

KRISTINA. Aš klijuoju, aš klijuoju!

ADVOKATAS. Gerai, gerai, Kristina, šiluma brangiai kainuoja!

DUKTĖ. Ak! Toks jausmas, lyg būtum užlipdžiusi man burną!

ADVOKATAS *(stovi tarpduryje su popieriaus lakštu rankoje).* Ar vaikas užmigo?

DUKTĖ. Taip, galų gale!

ADVOKATAS *(švelniai).* Vaiko riksmas nubaido mano klientus.

DUKTĖ *(lipšniai).* Ką gi galima padaryti?

ADVOKATAS. Nieko.

DUKTĖ. Mums reikia didesnio buto!

ADVOKATAS. Mes neturim pinigų!

DUKTĖ. Ar galima atidaryti langą? Oras toks tvankus, aš dūstu!

ADVOKATAS. Tada išeis šiluma, mums bus šalta.

DUKTĖ. Kaip baisu!.. Kada nugramdysim tą purvą?

ADVOKATAS. Tu gramdyti negali, aš irgi ne, o Kristinai reikia klijuoti; ji turi užklijuoti visus namus, kiekvieną plyšelį lubose, grindyse, sienose.

DUKTĖ. Skurdui aš buvau pasiruošusi, bet kaip pakęsti tą nešvarumą!

ADVOKATAS. Skurdas visada yra reliatyviai nešvarus.

DUKTĖ. Čia blogiau, negu aš maniau!

ADVOKATAS. Mes gyvenam ne taip jau blogai! Nors valgio puode dar turime!

DUKTĖ. Tačiau kokio valgio?..

ADVOKATAS. Kopūstai — pigus, maistingas ir sveikas valgis.

DUKTĖ. Tam, kas mėgsta kopūstus! Man jie tiesiog šlykštūs!

ADVOKATAS. Kodėl gi tu man nesakei?

DUKTĖ. Todėl kad mylėjau tave! Norėjau pasiaukoti ir užmiršti, ką mėgstu, ką ne.

ADVOKATAS. Tada ir aš turėčiau pasiaukoti ir užmiršti, kad mėgstu kopūstus! Auka turi būti abipusė.

DUKTĖ. Bet ką gi mes tada valgysim? Žuvį? Juk tu negali pakęsti žuvies.

ADVOKATAS. Be to, žuvis brangi!

DUKTĖ. Čia sunkiau, negu aš maniau!

ADVOKATAS *(lipšniai)*. Matai, kaip viskas sunku!.. Ir vaikas... juk jis turėjo mus labiau sujungti, būti mums palaima, o dabar tiesiog žudo mus!

DUKTĖ. Mylimasis! Aš mirštu nuo to oro, šiame kambaryje su langu į biaurų kiemą, nuo vaiko riksmo valandų valandas, nuo nemigos, nuo tų žmonių tavo kontoroje, nuo jų skundų, bėrnių, kaltinimų... Man neišvengt mirties!

ADVOKATAS. Vargšė mažytė gėlelė, be šviesos, be oro...

DUKTĖ. O tu sakai, kad kitiems dar sunkiau!

ADVOKATAS. Aš esu vienas iš tų, kuriems visas kvartalas pavydi.

DUKTĖ. Būtų dar pusė bėdos, jei namuose turėtume bent ką nors gražaus.

ADVOKATAS. Žinau, tu mėgsti gėles, ypač raukšlius, bet jie kainuoja pusantros kronos, o tai yra šeši litrai pieno arba aštuoni gorčiai bulvių.

DUKTĖ. Mielai pabūčiau nevalgiusi, kad tik kas padovanotų gėlę.

ADVOKATAS. Yra dar toks grožis, kuris nieko nekainuoja, bet kai namie jo nėra, tai žmogui, turinčiam grožio jausmą, būna didžiausia kančia!

DUKTĖ. Kas gi tai!

ADVOKATAS. Jeigu aš pasakysiu, tu supyksi.

DUKTĖ. Juk mes susitarėme nebepykti.

ADVOKATAS. Mes susitarėme... Viskas dar būtų gerai, Agne, jeigu ne tas griežtas, šiurkštus tonas... Juk tu žinai! Ar ne?

DUKTĖ. Mes jo niekad neišgirsim!

ADVOKATAS. Niekada, bent jau iš mano pusės.

DUKTĖ. O dabar kalbėk!

ADVOKATAS. Matai, kai aš įeinu į kokius namus, pirmiausia pasižiūriu, kaip kabo užuolaidos... *(Prieina prie lango užuolaidos, pataiso)* Jeigu susisukusios kaip virvės arba nukarusios kaip mazgotės... tada aš greitai einu lauk!.. Paskui metu žvilgsnį į kėdes... jeigu jos neišstumdytos, tai tokiuose namuose malonu ir ilgiau pasilikti!.. *(Pastumia kėdę prie sienos)* Paskui pasižiūriu į žvakes žvakidėse... Jeigu jos išsiklaipiusios, tai ir visi namai pašlijęs! *(Pataiso ant komodos žvakę)* Tai, mano mieloji, yra grožis, kuris nieko nekainuoja!

DUKTĖ *(nuleidžia galvą ant krūtinės).* Nereikia to šiurkštaus tono, Akseli!

ADVOKATAS. Tonas nebuvo šiurkštus!

DUKTĖ. Buvo.

ADVOKATAS. Na štai, po šimts velnių!

DUKTĖ. Kas tai per žodžiai?

ADVOKATAS. Atleisk, Agne! Tavo netvarkingumas mane žeidė nė kiek ne mažiau, negu tave purvas! Bet pats nedrįsdavau prikišti nagų, nes tada tu užsigauni, lyg aš tave barčiau... Ak! Gal jau baigsime tas kalbas?

DUKTĖ. Be galo sunku gyventi šeimoj, sunkiau, negu visa kita! Tur būt, reikia angeliškos kantrybės!

ADVOKATAS. Taip, tur būt.

DUKTĖ. Tur būt, dabar aš imsiu tavęs nekęsti.

ADVOKATAS. Tada vargas mums!.. Bet išmeskim neapykantą iš širdies. Prižadu tau, kad niekada daugiau neužsiminsiu apie tvarką... nors tai man tikra kankynė!

DUKTĖ. O aš valgysiu kopūstus, nors man ir koktu.

ADVOKATAS. Vadinasi, bus koktu, bet gyvensim drauge. Kas vienam malonu, kitam — neapvažu!

DUKTĖ. Kaip gaila žmonių!

ADVOKATAS. Pagaliau supratai?

DUKTĖ. Taip! Bet, dėl dievo meilės, stenkimės aplenkti uolas,— juk mes jas dabar taip gerai pažįstame.

ADVOKATAS. Taip, stenkimės! Juk mes humaniški, apsišvietę žmonės! Juk mes galime atleisti, nepastebėti!

DUKTĖ. Juk mes galime tik pasijuokti iš smulkmenų.

ADVOKATAS. Juk mes, tiktai mes galime šitaip pasielgti!.. Žinai, šiandien rytiniam laikrašty skaičiau... beje, kurgi tas laikraštis?

DUKTĖ *(sutrikusi).* Koks laikraštis?

ADVOKATAS *(griežtai).* Aš prenumeruoju tik vieną laikraštį!

DUKTĖ. Dabar šypsokis ir kalbėk švelniu tonu... Su tavo laikraščiu aš pakūriau krosnį...

ADVOKATAS *(įpykęs).* Še tau, po šimts velnių!

DUKTĖ. Šypsokis!.. Sudeginau, nes ten buvo tyčiojamasi iš to, kas man šventa...

ADVOKATAS. O man tai visai nešventa! Ak! *(Pliaukšteli rankomis nesivaldydamas)* Aš šypsosiuos, šypsosiuos, išsišiepęs iki ausų... Aš būsiu humaniškas, niekad nesakysiu, ką galvoju, viskam pritarsiu, visada laižysiuos, veidmainiausiu! Tu sukūrenai mano laikraštį? Gerai! Labai gerai! *(Tvarko užuolaidą prie lovos)* Na štai! Aš vėl pradėjau daryti tvarką, kad tave supykinčiau! Agne, man kantrybė nebeišneša.

DUKTĖ. Taip, iš tikrųjų!

ADVOKATAS. Bet mes vis vien turime ištverti, ne dėl to, kad davėme kits kitam žodį, o dėl vaiko!

DUKTĖ. Taip, teisingai, dėl vaiko! Ak! Ak!.. Mes turime ištverti!

ADVOKATAS. O dabar einu pas savo klientus! Girdi, kaip jie urzgia neapsikęsdami, kad kuo greičiau sudraskytų vienas kitą, uždėtų vienas kitam pabaudas, įkištų į kalėjimą... tikros piktosios dvasios...

DUKTĖ. Vargšai, vargšai žmonės! O ta vis dar klijuoja! *(Apimta nebylaus skausmo, ji nuleidžia galvą ant krūtinės)*

KRISTINA. Aš klijuoju, aš klijuoju!

Advokatas stovi prie durų, susierzinęs braškina durų spyną

DUKTĖ. O, kaip girgžda spyna! Atrodo, lyg tu spaustum visas mano širdies spyruokles...

ADVOKATAS. Aš spaudžiu, aš spaudžiu...

DUKTĖ. Nustok!

ADVOKATAS. Aš spaudžiu...

DUKTĖ. Liaukis!

ADVOKATAS. Aš...

KARININKAS *(ateina iš kontoros, paima už spynos).* Praleiskit mane!

ADVOKATAS *(paleidžia spyną).* Labai prašom! Juk jums suteiktas mokslinis laipsnis!

KARININKAS. Dabar visas gyvenimas priklauso man! Visi keliai atviri! Aš įžengiau į Parnasą, aš apvainikuotas laurais, nemirtingumas, garbė — viskas priklauso man!

ADVOKATAS. O iš ko gi jūs gyvensite?

KARININKAS. Iš ko gyvensiu?

ADVOKATAS. Juk ir jums reikės pastogės, drabužių, maisto?

KARININKAS. Ne bėda, kad tik turėtum šalia mylimą žmogų!

ADVOKATAS. Taip, aš manau!.. Aš manau!.. Klijuok, Kristina! Klijuok! Tol, kol jie neturės kuo kvėpuoti! *(Išeina atbulas, linkčiodamas)*

KRISTINA. Aš klijuoju, aš klijuoju! Klijuosiu tol, kol jie neturės kuo kvėpuoti!

KARININKAS. Tu eisi su manim!

DUKTĖ. Tuoj pat! Bet kur?

KARININKAS. Prie Grožio įlankos! Ten dabar vasara, šviečia saulė, ten jaunimas, vaikai ir gėlės, dainos ir šokiai, šventė ir džiaugsmas!

DUKTĖ. Aš noriu ten!

KARININKAS. Eime!

ADVOKATAS *(vėl įeina).* Dabar grįšiu į pirmąjį savo pragaro ratą... Šis buvo antrasis... pats didžiausias! Tai, kas žemėje gražiausia, — didžiausias pragaras... še tau, ji vėl išbarstė ant grindų plaukų segtukus!.. *(Renka segtukus nuo grindų)*

KARININKAS. Tik pamanykit, jis pastebėjo ir plaukų segtukus!

ADVOKATAS. Ir segtukus?.. Štai, žiūrėkit! Lankeliai du, bet segtukas vienas! Du, bet vienas! Jeigu aš jį ištiesinsiu, tai bus tik vienas! Jeigu sulenksiu, bus du, bet ir vienas! Vadinasi, du

yra vienas! Bet jeigu perlaušiu... Štai! Tuomet du ir bus du! *(Perlaužia segtuką ir meta ant žemės)*

KARININKAS. Žiūrėkit, jis jau viską supranta!.. Bet, prieš lūždami, lankeliai turi atsilenkti! Jeigu jie susilenks, tai niekuomet neluš!

ADVOKATAS. Bet jeigu jie lygiagretūs, tai niekada nesueis, vadinas, nei perluš, nei laikysis drauge.

KARININKAS. Plaukų segtukas yra tobuliausias pasaulyje daiktas! Tiesi linija, lygi dviem lygiagretėm!

ADVOKATAS. Neužspausta spyna, laikanti duris.

KARININKAS. Neužspaustas jis laiko plaukų kasą, kuri ir laikoma lieka neužspausta...

ADVOKATAS. Jis panašus į šias duris! Neužspaudęs jų, jus laikau, Agne, ir atvirkščiai! *(Išeina ir užspaudžia duris)*

DUKTĖ. Nagi?

Scena pasikeičia. Lova su užuolaidomis dabar vaizduoja palapinę, krosnis pasilieka; fonas pakyla; dešinėje, pirmame plane, matyti apdegę kalnai su nurudusiais šilojais ir nuo miško gaisro pajuodavusiais kelmais; matyti raudoni kiaulių tvartai ir priestatai. Žemiau — atvira gydomosios gimnastikos aikštelė. Žmonės mankštinasi ant įrengimų, panašių į kankinimo prietaisus. Kairėje, pirmame plane, matyti atviras karantino barakas su krosnimis, mūrinėmis pertvaromis, vandentiekio vamzdžiais. Viduriniam plane — sąsiauris. Tolumoje matyti gražus, medžiais apaugęs pajūris, vėliavėlėmis papuošti tiltai, prie kurių pririštos baltos valtys, vienos su burėmis, kitos be burių. Pajūryje pro lapiją matosi mažos itališkos vilos, paviljonai, kioskai, marmuro statulos

Karantino D i r e k t o r i u s *vaikšto pajūriu apsirengęs kaip mauras*

KARININKAS *(pribėga, spaudžia jam ranką).* Ką aš matau, Ordstremas! Tai čia tu nuleidai inkarą?

KARANTINO DIREKTORIUS. Taip, tai aš.

KARININKAS. Čia Grožio įlanka, tiesa?

KARANTINO DIREKTORIUS. Ne, Grožio įlanka anoje pusėje; čia Gėdos sąsiauris!

KARININKAS. Vadinasi, mes paklydom!

KARANTINO DIREKTORIUS. Mes? Kodėl tu manęs nesupažindini?

KARININKAS. Negaliu, tai nedera! *(Pusbalsiu)* Juk tai paties Indros duktė!

KARANTINO DIREKTORIUS. Indros? O aš maniau, kad tai pati Varuna!.. Tu nenustebai, kad mano veidas juodas?

KARININKAS. Sūnau, man jau suėjo penkiasdešimt metų, tokiame amžiuje niekas nestebina! Aš tuoj supratau, kad tu vakare eini į maskaradą!

KARANTINO DIREKTORIUS. Visiškai teisingai! Tikiuosi, ir jūs ten apsilankysit?

KARININKAS. Galimas daiktas, nes čia... Čia nelabai patrauklu... Kas per žmonės čia gyvena?

KARANTINO DIREKTORIUS. Čia gyvena ligoniai, o sveikieji gyvena anapus.

KARININKAS. Matyt, čia visi neturtingi?

KARANTINO DIREKTORIUS. Ne, mano brangusis, čia gyvena turtingi žmonės! Pažiūrėk į tą, kur guli ant ištempiamojo suolo. Jis per daug valgė žąsų kepenėlių su triufeliais ir išgėrė tiek burgundiškojo, kad kojos apkarpojo.

KARININKAS. Apkarpojo?

KARANTINO DIREKTORIUS. Taigi, kad apkarpojo!.. O štai tas, kur guli ant giljotinos, tiek plempė konjaką, jog dabar reikia lyginti nugarkaulį.

KARININKAS. Nemalonus dalykas!

KARANTINO DIREKTORIUS. Ir visi šioje pusėje turi kokią slaptą negalią. Štai kad ir tas.

Kėdėj su ratukais įvežamas senyvas d a b i t a, lydimas liesos, biaurios šešiasdešimtmetės K o k e t ė s, apsirengusios pagal paskutinę madą. Prie jos gretinasi keturiasdešimties metų „D r a u g a s"

KARININKAS. Juk tai majoras! Mūsų mokyklos draugas!

KARANTINO DIREKTORIUS. Donžuanas! Matei? Jis vis dar įsimylėjęs tą baidyklę. Jis nemato, kad ji jau susenusi, biauri, neištikima, nepakenčiamo būdo!

KARININKAS. Betgi tai meilė! Niekad nebūčiau patikėjęs, kad tas lengvapėdis gali taip giliai ir rimtai mylėti!

KARANTINO DIREKTORIUS. Tu viską matai iš gražiosios pusės.

KARININKAS. Juk aš pats mylėjau Viktoriją!.. Dar ir dabar kartais nueinu į koridorių ir laukiu jos...

KARANTINO DIREKTORIUS. Tu vaikštai į tą koridorių?

KARININKAS. Taip, aš!

KARANTINO DIREKTORIUS. Na ir kaip, ar jau pavyko atidaryti duris?

KARININKAS. Ne, mes vis dar bylinėjamės... Skelbimų klijuotojas, žinoma, išėjo su savo gryte, todėl liudininkų apklausa užsitęsė... Tuo tarpu stiklius sudėjo langus pilyje, kuri paaugo per pusę aukšto... Metai šiemet buvo nepaprastai geri... šilti, ir lietaus užteko!

KARANTINO DIREKTORIUS. Bet vis tiek pas jus nebuvo taip šilta, kaip pas mane!

KARININKAS. Kokia temperatūra būna tavo krosnyse?

KARANTINO DIREKTORIUS. Kai dezinfekuojame įtariamus cholera, įkaitiname iki šešiasdešimt laipsnių.

KARININKAS. Ar cholera vėl pradėjo plisti?

KARANTINO DIREKTORIUS. Nejaugi tu nežinai?..

KARININKAS. Žinoti žinau, bet labai dažnai užmirštu!

KARANTINO DIREKTORIUS. Ir aš norėčiau užmiršti, ypač pats save. Todėl ir lankau maskaradus, karnavalus, mėgėjų vaidinimus.

KARININKAS. O kas gi tau nutiko?

KARANTINO DIREKTORIUS. Jeigu kam papasakoju, galvoja, kad aš giriuosi, o jei nutyliu, mane vadina veidmainiu!

KARININKAS. Ir dėl to tu išsipaišinai veidą?

KARANTINO DIREKTORIUS. Taip! Kad būčiau truputį juodesnis, negu e s u iš tikro!

KARININKAS. O kas čia toks ateina?

KARANTINO DIREKTORIUS. A, tai poetas! Ateina purvo vonių!

Įeina P o e t a s, akis įsmeigęs į dangų, rankoj nešasi kibirą purvo

KARININKAS. Po galais, betgi jam geriau pritiktų saulės arba oro vonios!

KARANTINO DIREKTORIUS. Ne. Mat, jis visada skrajoja padebesiais ir labai išsiilgsta purvo. O kai pasivolioja po mėšlyną, oda pasidaro kieta kaip kiaulės. Tada jis nejaučia, kaip vapsvos gelia!

KARININKAS. Keistas, prieštaravimų kupinas pasaulis!

POETAS *(su įkvėpimu)*. Iš molio dievas Ptahas sukūrė žmogų ant puodžiaus rato, ant žiestuvo... *(skeptiškai)* arba ant ko nors kito, velniai griebtų!.. *(Su įkvėpimu)* Iš molio skulptorius kuria savo daugiau ar mažiau nemirtingus šedevrus... *(skeptiškai)* kurie dažniausiai būna tikras šlamštas! *(Su įkvėpimu)* Iš molio žiedžiami kamarai taip reikalingi indai, kurie bendru vardu vadinami ąsočiais, dubenimis... *(skeptiškai)* beje, o kas man darbo, kaip jie vadinami! *(Su įkvėpimu)* Štai, kas yra molis! O kai molis skystas, jis vadinamas purvu!.. C'est mon affaire! *(Šaukia)* Lina!

Įeina Lina, nešina kibiru

POETAS. Lina, pasirodyk panelei Agnei! Juk ji matė tave dar prieš dešimt metų, kai buvai jauna, linksma ir, galima sakyti, graži mergaitė... Pažiūrėkit, kaip ji atrodo dabar! Penki vaikai, begalės darbo, riksmai, alkis, muštynės! Pažiūrėkit, kur dingo grožis, kur išnyko džiaugsmas, o juk ji ėjo savo pareigas, kur turėjo teikti jai vidinio pasitenkinimo, šviečiančio darniuose veido bruožuose, romiame akių spindesy...

KARANTINO DIREKTORIUS *(užspaudžia jam ranką burną)*. Užsičiaupk, užsičiaupk!

POETAS. Visi jie tokie! O jei tyli, tada šaukia: kalbėk! Nesupaisysi tų žmonių!

DUKTĖ *(prieina prie Linos)*. Pasakyk, kuo skundies!

LINA. Ne, nedrįstu, paskui man bus dar blogiau!

DUKTĖ. Kas gi yra toks žiaurus?

LINA. Bijau sakyti, nes paskui gausiu mušti!

POETAS. Matot, kaip būna! Bet aš viską papasakosiu, nors tas mauras man ir dantis išdaužytų!.. Turiu papasakoti, kokia čia neteisybė, o Agne, dievų dukra! Girdi? Ant kalno groja muzika, žmonės šoka. Taip!.. Ten Linos sesuo. Ji grįžo iš miesto, kur nuėjo kreivais keliais, supranti? O dabar jai piauna gerai nušertą veršį, tuo tarpu Lina, visą laiką buvusi namie, turi nešioti kibirus, liuobti kiaules!..

DUKTĖ. Namiškiai džiaugiasi, kad paklydėlė grįžo į doros kelią, o ne vien todėl, kad ji parėjo į namus. Įsidėmėk!

POETAS. Tada tegul kiekvieną vakarą rengia pokylius štai šitai nepamainomai darbininkei, kuri niekada nebuvo nuklydusi šunkeliais!.. Bet jiems tas ir į galvą neateina. Tiktai tada, kai

Lina nudirba visus darbus, ją išleidžia į bažnyčią, ir ten jai dar priekaištauja, kad ji nėra tobula! Argi tai teisybė?

DUKTĖ. Į jūsų klausimus labai sunku atsakyti, nes, matote... yra labai daug nenumatytų aplinkybių...

POETAS. Tą suprato dar kalifas Harunas Teisingasis! Jis ramiai sėdėdavo savo soste ir niekad nepažvelgdavo žemyn, kaip žmonės gyvena ten, apačioje! Galų gale skundai pasiekė jo prakilniąją ausį. Tada jis vieną gražią dieną nulipo nuo sosto, persirengė ir nepastebėtas įsimaišė į žmonių būrį, norėdamas pažiūrėti, ar yra žemėje teisybė.

DUKTĖ. Jūs tikriausiai nemanote, kad aš esu Harunas Teisingasis?

KARININKAS. Pakalbėkim apie ką nors kita!.. Čia dar kažkas atplaukia!

Iš kairės į sąsiaurį įplaukia balta lyg vikingų valtis su žydra šilkine bure, su auksinėmis rejomis, auksiniu stiebu ir rožiniu vimpelu. Prie vairo, apkabinę vienas kitą per liemenį, sėdi J i s ir J i

KARININKAS. Štai, pažiūrėkit! Kokia tobula laimė, bekraštis džiaugsmas, jaunystės ir meilės triumfas!

Scena nušvinta

JIS *(atsistoja valtyje ir dainuoja).*

Sveika, gražioji įlanka,
kur jaunas pavasarius regėjau,
kur pirmąsyk sparnais svajonių pakilau.
Štai ir vėlei grįžtu,
bet jau ne vienas, kaip tada!
Giraitės ir užtakiai,
dangau ir jūra,
sveikinkit ją!
Mano meilę, mano nuotaką!
Mano saulę, mano gyvenimą!

Ant Grožio įlankos tiltų pakyla vėliavos, iš vilų ir nuo pajūrio visi mojuoja baltom nosinėm, virš sąsiaurio suskamba arfų ir smuikų akordas

POETAS. Matot, kaip viskas nušvito nuo jų! Girdit, kokia muzika skamba virš vandenų! Erosas!

KARININKAS. Tai Viktorija!

KARANTINO DIREKTORIUS. Kas čia tokio?

KARININKAS. Tai jo Viktorija, o aš turiu savąją! Manosios niekas nepamatys!.. Pakelk karantino vėliavą, o aš ištrauksiu tinklą!

Karantino direktorius mojuoja geltona vėliava

KARININKAS *(traukia už vilvės taip, kad valtis pasuka į Gėdos sąsiaurį).* Ei jūs, sustokit!

Jis ir Ji tik dabar pastebi kraipų gamtovaizdį ir apmiršta, pagauti siaubo

KARANTINO DIREKTORIUS. Taip, taip! Tai menkas malonumas! Bet čia pakliūva visi, visi, kas tik atvyksta iš užkrėstų vietų!

POETAS. Tik pamanykit! Argi galima šitaip kalbėti, argi galima šitaip elgtis su žmonėmis, kuriuos jungia meilė! Nelieskit jų, nelieskit meilės, tai valstybinis nusikaltimas!.. Vargas mums! Visa, kas gražu, bus sutrypta, sutrypta į purvą!

Jis ir Ji nuliūdę ir susigėdę išlipa į krantą

JIS. Vargas mums! Kuo gi mes nusikaltom?

KARANTINO DIREKTORIUS. Nereikia ypatingai nusikalsti, kad susidurtum su nedideliais gyvenimo nepatogumais.

JI. Džiaugsmas ir laimė tokie trumpi!

JIS. Kiek mes čia turėsim užtrukti!

KARANTINO DIREKTORIUS. Keturiasdešimt dienų ir naktų.

JI. Verčiau jau mes šoksim į jūrą!

JIS. Gyventi čia, tarp apsvilusių kalnų, tarp kiaulių tvartų?

POETAS. Meilė nugali viską, netgi sieros dūmus ir karbolio smarvę!

KARANTINO DIREKTORIUS *(uždega židinyje ugnį, ima virsti mėlyni sieros garai).* Na, jau uždegiau sierą! Būkit malonūs, lįskit į vidų!

JI. Oi! Nubluks mano žydroji suknelė!

KARANTINO DIREKTORIUS. Ji nubals! Tavo raudonos rožės irgi nubals!

JIS. Ir tavo skruostai nubals! Per keturiasdešimt dienų!

JI *(Karininkui).* Tuomet tu apsidžiaugsi!

KARININKAS. Ne, nesidžiaugsiu... Žinoma, tavo laimė man suteikė daug kančių, bet... ką beveiksi. Dabar aš gavau mokslinį laipsnį, turiu repetitoriaus vietą tenai, anapus sąsiaurio, taip, cha cha cha! O rudenį gausiu vietą mokykloje... mokysiu vaikus tų pačių dalykų, kurių mokiausi visą vaikystę, visą jaunystę, o dabar mokysiu tų pačių dalykų visą amžių ir pagaliau visą senatvę. Amžinai tos pačios pamokos: „Kiek bus dukart du? Kiek kartų po du bus keturi?.." Kol gausiu pensiją, kol galėsiu slankioti be darbo, laukti valgio ir laikraščių, kol pagaliau mane išveš į krematorijumą ir sudegins... Ar čia nėra pensininkų maitinimo? Tai, žinoma, pats biauriausias dalykas, be to „dukart du — keturi". Vėl pradėti mokyklą, kai turi jau daktaro laipsnį, klausinėti tų pačių dalykų iki pat mirties... *(Pro šalį eina pagyvenęs ponas, susidėjęs rankas už nugaros)* Štai vaikštinėja pensininkas, laukdamas, kada baigsis jo gyvenimas. Tikriausiai kapitonas, nesugebėjęs tapti majoru, arba aukščiausiojo teismo notoras, nepasiekęs asesoriaus laipsnio. Daug pašauktųjų, bet maža išrinktųjų... Jis vaikštinėja, laukdamas pusryčių...

PENSININKAS. Ne, aš laukiu laikraščio! „Rytinio kurjerio"!

KARININKAS. O juk jam tik penkiasdešimt ketveri metai, jis dar gali dvidešimt penkerius metus vaikštinėti, laukdamas valgio arba laikraščio... Argi tai ne siaubinga?

PENSININKAS. O kas gi nėra siaubinga? Sakyk, sakyk, sakyk!

KARININKAS. Tegul pasako tas, kas žino!.. O aš mokysiuos su vaikais: dukart du — keturi! Kiek kartų po du bus keturi? *(Iš nevilties griebiasi už galvos)* Ak Viktorija! Aš ją taip mylėjau, linkėjau jai didžiausios laimės šioje žemėje... Dabar ji laiminga, tai didžiausia laimė, kokią ji gali pasiekti, o aš kenčiu... kenčiu, kenčiu!

JI. Kaip aš galiu būti laiminga, matydama tave kenčiantį? Gal mažiau kentėsi, matydamas mane įkalintą čia keturiasdešimt dienų ir naktų? Sakyk, ar mažiau kentėsi?

KARININKAS. Ir taip, ir ne! Aš negaliu džiaugtis, kai tu kenti! Oi!

JIS. Argi aš galiu kurti savo laimę ant tavo skausmo?

KARININKAS. Vargas mums — visiems!

VISI *(ištiesia rankas į dangų ir ima skausmingai šaukti. Šauksmas panašus į disonuojantį akordą).* Oi!

DUKTĖ. Dieve amžinasis, išklausyk juos! Gyvenimas yra blogas! Kaip gaila žmonių!

VISI *(kaip pirma).* Oi!

Scenoje akimirką visiškai sutemsta, tuo metu visi dalyviai išeina arba pakeičia vietą. Kai vėl pasidaro šviesu, Gėdos sąsiaurio krantai matyti fone, bet šešėlyje. Viduriniame plane yra sąsiauris, o priešakyje Grožio įlanka, abu ryškiai apšviesti. Dešinėje matyti kurorto salės kampas; langai praviri, viduje sukasi šokančiųjų poros. Ant tuščios dėžės lauke stovi t r y s m e r g i n o s, susikabinusios per liemenį, ir žiūri į šokančius. Verandoje prie salės stovi suolas, ant jo sėdi „B i a u r i o j i E d i t a", vienplaukė, susivėlusi, nusiminusi. Prieš ją stovi atverstas pianinas

Kairėje geltonas medinis namas

Priešais dvejetas vaikų vasariškais drabužiais mėto kamuolį Priekinio plano fone — tiltelis su baltomis valtimis, pakeltomis vėliavomis. Toliau, sąsiauryje, matyti dvistiebis baltas karinis laivas su angomis patrankoms

Tačiau visus gamtovaizdis yra žiemiškas, plikus medžius ir žemę dengia sniegas

Įeina D u k t ė ir K a r i n i n k a s

DUKTĖ. Štai kur ramu ir gera. Visiems atostogos, darbai baigti, kiekviena diena — šventė. Žmonės vaikšto šventadieniškai apsirengę, muzika ir šokiai dienos aky. *(Merginoms)* Kodėl gi jūs neinate į vidų šokti, mergaitės?

MERGINA. Mes?

KARININKAS. Juk tai tarnaitės!

DUKTĖ. Tikrai!.. Bet ko gi Edita čia sėdi ir neina šokti?
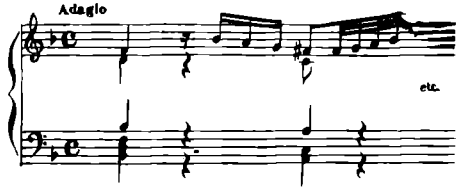
Edita užsidengia rankomis veidą

KARININKAS. Neklausinėk jos! Ji išsėdėjo salėje tris valandas, ir niekas nepakvietė jos šokti... *(Eina į geltonąjį namą kairėje)*

DUKTĖ. Koks žiaurus pasilinksminimas!

MOTINA *(įeina, prieina prie Editos).* Kodėl neini į vidų, kaip liepiau?

EDITA. Todėl kad... negaliu siūlytis. Aš ir pati žinau, kad esu biauri ir todėl niekas nenori su manimi šokti, bet kam visa tai man reikia nuolatos priminti! *(Ima skambinti planinu Sebastijano Bacho Toccata con Fuga Nr. 10)*

Valso garsai salėje, iš pradžių vos girdimi, pamažėl smarkėja, tarsi kovodami su Bacho tokata. Tačiau Edita groja dar garsiau, ir valsas nutyla. Baliaus dalyviai pasirodo duryse ir klausosi jos grojimo; scenoje visi pagarbiai stovi ir klausosi

LAIVYNO KARININKAS *(stveria už liemens Alisę, vieną iš baliaus dalyvių, ir vedasi ją prie tilto).* Eime, greičiau!

Edita nustoja groti, atsikelia ir žiūri į juos, apimta nevilties. Stovi tarsi suakmenėjusi

Geltonojo namo siena pakyla. Matyti trys mokykliniai suolai, juose sėdi b e r n i u k a i. Tarp jų sėdi ir K a r i n i n k a s; neramus, susirūpinęs. Priešais juos su akiniais, kreida ir nendrine lazdele stovi M o k y t o j a s

MOKYTOJAS *(Karininkui).* Na, berniuk, ar gali man pasakyti, kiek yra dukart du?

Karininkas sėdi skausmingu veidu, galvoja, negalėdamas rasti atsakymo

MOKYTOJAS. Atsistok klausiamas.

KARININKAS *(baisiausiai sumišęs atsistoja).* Dukart... du... Tuoj pagalvosiu!.. Bus du du!

MOKYTOJAS. Štai kaip! Tu neišmokai pamokos!

KARININKAS *(susigėdęs).* Išmokau, bet... Aš žinau, bet negaliu pasakyti...

MOKYTOJAS. Ir dar bandai išsisukinėti! Jis, mat, žino, bet negali pasakyti! Gad tada reikia padėti? *(Pešteli Karininkui už plaukų)*

KARININKAS. Oi, betgi tai siaubinga, siaubinga!

MOKYTOJAS. Taip, iš tikrųjų siaubinga, kad toks didelis berniukas ir neturi jokios savigarbos...

KARININKAS *(kankindamasis)*. Didelis berniukas, taip, aš didelis, daug didesnis už juos; juk aš jau suaugęs, jau baigiau mokyklą... *(Tarsi nubusdamas)* Juk man jau suteiktas daktaro laipsnis... Ko gi aš čia sėdžiu? Argi aš nesu daktaras?

MOKYTOJAS. Taip, žinoma, bet turi sėdėti čia ir bręsti, supranti? Tau reikia subręsti... Gal sakysi, nereikia?

KARININKAS *(trinasi kaktą)*. Taip, tiesa, reikia subręsti... Dukart du... bus du! Aš galiu tai įrodyti pagal analogiją, tai aukščiausia įrodymo rūšis! Tik paklausykit!.. Vienąkart vienas bus vienas, vadinasi, dukart du bus du! Nes kas tinka pirmajam atvejui, tinka ir antrajam!

MOKYTOJAS. Įrodymas visiškai atitinka logikos dėsnius, tačiau atsakymas neteisingas!

KARININKAS. Kas atitinka logikos dėsnius, negali būti neteisinga! Patikrinkim! Vienas telpa viename vieną kartą, vadinasi, ir du telpa dviejuose du kartus!

MOKYTOJAS. Visai teisingai, jeigu įrodinėsime pagal analogiją. Bet kiek tada bus vienąkart trys?

KARININKAS. Trys!

MOKYTOJAS. Vadinasi, dukart trys bus taip pat trys!

KARININKAS *(susimąstęs)*. Ne, taip negali būti... negali... o gal... *(Nusiminęs sėdasi)* Ne, aš dar nesubrendęs!

MOKYTOJAS. Toli gražu nesubrendęs...

KARININKAS. Bet ar ilgai dar turėsiu čia sėdėti?

MOKYTOJAS. Ar ilgai? Gal tu manai, kad egzistuoja laikas ir erdvė?.. Jeigu tarsime, kad laikas egzistuoja, tai turi mokėti paaiškinti, kas yra laikas! Kas gi yra laikas?

KARININKAS. Laikas... *(Galvoja)* Negaliu pasakyti, bet aš žinau, kas tai yra. Vadinasi, aš galiu žinoti, kiek yra dukart du, nors ir negaliu to pasakyti! O gal mokytojas galite pasakyti, kas yra laikas?

MOKYTOJAS. Žinoma, galiu!

VISI BERNIUKAI. Tai pasakykit!

MOKYTOJAS. Laikas?.. Leiskit pagalvoti *(Stovi nejudėdamas, prispaudęs pirštą prie nosies)* Kai mes kalbame, laikas bėga. Vadinasi, laikas yra tai, kas bėga, kai aš kalbu!

VIENAS BERNIUKAS *(atsistoja)*. Dabar mokytojas kalbate, ir, kol mokytojas kalbate, aš pabėgėsiu, vadinasi, aš esu laikas! *(Bėga)*

MOKYTOJAS. Pagal logikos dėsnius tai visiškai teisinga!

KARININKAS. Vadinasi, logikos dėsniai yra nesąmonė. Juk Nilsas, kuris pabėgo, negali būti laikas!

MOKYTOJAS. Tai irgi visiškai teisinga pagal logikos dėsnius, nors tai ir nesąmonė.

KARININKAS. Vadinasi, logika yra nesąmonė.

MOKYTOJAS. Iš tikrųjų, taip atrodo! Bet jeigu logika yra nesąmonė, tai ir visas pasaulis nesąmonė... Tada tegul pats velnias čia sėdi ir moko jus kvailysčių, o ne aš. Gal kas iš jūsų gali pavaišinti mus stikleliu degtinės? O tada eitume maudytis!

KARININKAS. Bet juk tai p o s t e r u s p r i u s arba atvirkščias pasaulis; visi iš pradžių eina maudytis, o tada išgeria stiklelį. Tu, senas baidykle!

MOKYTOJAS. Daktare, nebūkite toks pasipūtęs!

KARININKAS. Aš karininkas, ar ne? Aš karininkas ir negaliu suprasti, kodėl aš čia sėdžiu tarp mokinių ir klausausi, kaip mane plūsta...

MOKYTOJAS *(pakelia pirštą)*. Mes turime subręsti!

KARANTINO DIREKTORIUS *(įeina)*. Prasideda karantinas!

KARININKAS. A, tai tu! Tik pamanyk! Pasisodino mane į mokyklos suolą, nors aš jau pakeltas į daktarus!

KARANTINO DIREKTORIUS. Nagi! Bet kodėl tu neini savo keliu?

KARININKAS. Tai pasakei!.. Eiti? Ne taip jau lengva!

MOKYTOJAS. Nelengva, suprantu! Bet tu pamėgink!

KARININKAS *(Karantino Direktoriui)*. Gelbėki mane, gelbėk mane nuo jo akių!

KARANTINO DIREKTORIUS. Eime!.. Eime, padėsi mums šokti. Mes turime šokti, kol dar neprasidėjo maras! Mes privalome!

KARININKAS. O brigas ar jau išplauks?

KARANTINO DIREKTORIUS. Taip, pirmas išplauks brigas... Tai bent bus ašarų, suprantamas daiktas!

KARININKAS. Amžinai tos ašaros, ir kai atplaukia, ir kai išplaukia!.. Na, eime! *(Jie išeina. Mokytojas tyliai tęsia pamoką)*

Merginos, stovėjusios prie šokių salės lango, iš lėto, nuliūdusios eina prie tilto; Edita, visą laiką lyg akmens statula stovėjusi prie pianino, pamažu eina iš paskos

DUKTĖ *(Karininkui).* Nejaugi šiame rojuje nėra nė vieno laimingo žmogaus?

KARININKAS. Yra, kur nebus! Tai jaunavedžiai! Štai, paklausyk!

Įeina jaunavedžiai

VYRAS *(Žmonai).* Aš įjaučiu tokią beribę palaimą, kad norėčiau mirti...

ŽMONA. Kodėl mirti?

VYRAS. Todėl kad laimėje užsimezga nelaimė; laimė ryja pati save kaip liepsna... ji negali degti amžinai, ji turės užgesti. Ir toji nuojauta, kad pabaiga arti, žudo manyje tą palaimos jausmą, pasiekusį savo viršūnę.

ŽMONA. Tada mirkime kartu, tuoj pat!

VYRAS. Mirti? Taip, gerai! Nes aš bijau laimės! Ji tokia apgaulinga!

Abu nueina jūros link

DUKTĖ *(Karininkui).* Gyvenimas skaudus! Kaip gaila žmonių!

KARININKAS. Štai pažiūrėkit į tą, kuris čia ateina! Jam visi pavydi labiau, negu kitiems mirtingiesiems šioje vietoje! *(Įvedamas Aklasis)* Jam priklauso tie šimtai itališkų vilų, jam priklauso visi tie fiordai, užtakiai, pakrantės, miškai, žuvys vandenyje, paukščiai ore ir žvėrys miške. Visi tie tūkstančiai žmonių yra jo nuomininkai, ir saulė pateka virš jo jūros ir leidžiasi jo žemėje...

DUKTĖ. Na, ir jis kuo nors skundžiasi?

KARININKAS. Taip, ir turi pagrindo, nes nemato!

KARANTINO DIREKTORIUS. Jis aklas!..

DUKTĖ. Tas, kuriam visi labiausiai pavydi!

KARININKAS. Jis atėjo palydėti brigo,— išplaukia jo sūnus!

AKLASIS. Aš nieko nematau, bet aš girdžiu! Girdžiu, kaip inkaro nagai išsiplėšia iš dumblo tarsi meškerės kablys žuviai

iš gerklės kartu su širdimi!.. Mano sūnus, mano vienintelis kūdikis, išplauks per plačią jūrą į svetimas šalis, o aš tegalėsiu tik mintimis jį sekti... Girdžiu, kaip džeržga grandinės... ir dar... kažkas plazda ir pliaukši lyg skalbiniai, padžiauti ant virvės... gal tai šlapios nosinės? Ir dar girdžiu, kaip kažkas kūkčioja ir šniurkši, tarsi žmonės verktų... Gal tai mažos bangelės teliūškuoja į tinklus, o gal tai mergaitės, kur lieka ant kranto... apleistosios... nepaguodžiamosios... Sykį paklausiau vieną vaiką, kodėl jūros vanduo sūrus, ir vaikas, kurio tėvas buvo ilgam išplaukęs, tuoj atsakė: „Jūros vanduo sūrus todėl, kad jūreiviai labai verkia." Bet kodėl jie taip verkia?.. Na, atsakė jis, todėl, kad jiems visada tuoj reikia išplaukti... Todėl jie vis džiovina savo nosines ant stiebų!.. O kodėl žmonės verkia, kai jiems liūdna, paklausiau aš dar... Nagi todėl, atsakė jis, kad retkarčiais reikia nuplauti akių stiklą, kad aiškiau matytum!

Brigas pakelia bures ir ima plaukti tolyn. Merginos krante mojuoja nosinaitėmis ir retkarčiais šluostosi akis. Priešakiniam stiebe pakeliamas signalas „Taip" — raudonas skritulys baltame fone. Alisė atsako, džiugiai mojuodama

DUKTĖ *(Karininkui).* Ką reiškia toji vėliava?

KARININKAS. Tai reiškia „Taip". Tai leitenanto žodis „Taip", raudonas lyg širdies kraujas, išrašytas dangiškai žydrame fone!

DUKTĖ. O kaip atrodo „Ne"?

KARININKAS. Jis mėlynas kaip negeras kraujas pamėlusiose venose... Bet žiūrėk, kaip džiūgauja Alisė!

DUKTĖ. Ir kaip verkia Edita!

AKLASIS. Susitikti ir išsiskirti! Išsiskirti ir susitikti! Toksai gyvenimas! Aš sutikau jo motiną. Paskui ji mane paliko. Turėjau vieną sūnų. O dabar ir jis mane palieka!

DUKTĖ. Bet jis tikriausiai grįš!..

AKLASIS. Kas čia kalba su manim? Šį balsą aš jau esu girdėjęs per sapną, jaunystėje, prasidėjus vasaros atostogoms, per medaus mėnesį, kai gimė sūnus; visada, kai gyvenimas man šypsodavosi, aš išgirsdavau šį balsą tarsi pietų vėjelio dvelksmą, tarsi arfos akordą iš dangaus aukštybių. Man regis, šitaip gieda angelai Kalėdų naktį...

Advokatas įeina, žengia prie Aklojo ir kužda jam į ausį

AKLASIS. Iš tikrųjų!?!

ADVOKATAS. Taip, tiesa! *(Prieina prie Duktes)* Na, dabar jau daug ką pamatei, bet dar nepatyrei paties blogiausio.

DUKTĖ. O kas gi tai?

ADVOKATAS. Pasikartojimas... Sugrįžimas!.. Grįžk atgal! Pakartok savo pamoką!.. Einam!

DUKTĖ. Kur?

ADVOKATAS. Vykdyt savo pareigų!

DUKTĖ. Kokių?

ADVOKATAS. Tų, kurių tu labiausiai bijai! Kurių tu kratais, bet negali atsikratyt! Tų, kurios verčia kažko išsižadėti, stokoti, nusileisti kažkam... kurios nemalonios, kokčios, slogios...

DUKTĖ. Nejaugi nėra malonių pareigų?

ADVOKATAS. Jos pasidaro malonios tik tada, kai būna atliktos...

DUKTĖ. Tik tada, kai jų nėra... Taigi, pareiga yra visa tai, kas nemalonu. Kas gi tada malonu?

ADVOKATAS. Maloni yra nuodėmė.

DUKTĖ. Nuodėmė?

ADVOKATAS. Bet už ją gresia bausmė, taip! Jeigu maloniai praleidžiu dieną ir vakarą, tai kitą dieną mane graužia sąžinė, kamuoja pragariškos kančios.

DUKTĖ. Kaip keista!

ADVOKATAS. Kas čia keista! Rytą aš pabundu skaudama galva, ir tada prasideda kartojimasis, tačiau iškreiptas kartojimasis. Nes visa, kas vakar vakare buvo taip gražu, malonu, sąmojinga, šiandien rytą atrodo biauru, koktu, kvaila. Malonumas atrodo netikęs, džiaugsmas sudūžta. Žmonių vadinamoji sėkmė visada stumia į naują bėdą. Visos sėkmės mano gyvenime stūmė mane į pražūtį. Mat, žmonės instinktyviai bijo, kai kitiems sekasi; jie galvoja, kad lemtis elgiasi neteisingai, išskirdama vieną, ir todėl pusiausvyros dėlei jie užritina jam ant kelio akmenų. Turėti talentą pavojinga gyvybei, nes gali mirti badu!.. Eeje, imkis vėl savo pareigų, kitaip paduosiu tave į teismą, ir mes pereisime visas tris instancijas, vieną, dvi, tris!

DUKTĖ. Vėl? Prie skarda apkaltos krosnies, puodo su kopūstais ir vystyklų...

ADVOKATAS. Aha! Šiandien bus daug skalbimo, reikia išskalbti visas nosines...

DUKTĖ. Oi, ir vėl viskas iš pradžios!

ADVOKATAS. Visas gyvenimas yra amžinas kartojimasis... Pažvelk į tą mokytoją... Vakar jį pakėlė į daktarus, uždėjo laurų vainiką, jo garbei šaudė patrankos, jis kopė į Parnasą, pats monarchas jį apkabino... O šiandien jis vėl pradeda dirbti mokykloje, klausinėja, kiek bus dukart du, ir šitaip iki mirties... Taigi, grįžk atgal, į savo namus!

DUKTĖ. Man verčiau mirti!

ADVOKATAS. Mirti? Mirti negalima! Visų pirma mirti negarbinga, dargi gėdinga, o be to... būsi amžinai pasmerkta!.. Tai mirtina nuodėmė!

DUKTĖ. Nelengva būti žmogumi!

VISI. Teisingai!

DUKTĖ. Aš nebegrįšiu su jumis ten, kur pažeminimas ir purvas. Aš pakilsiu ten, iš kur atvykusi, bet... pirma reikia atidaryti duris, kad galėčiau sužinoti paslaptį. Aš noriu, kad durys atsidarytų!

ADVOKATAS. Tada turėtum grįžti savo pėdomis tuo pačiu keliu atgal ir ištverti visus teismo nemalonumus, formalumus, skelbimus laikrašty, biurokratizmą...

DUKTĖ. Tegul bus taip. Bet pirmiausia aš turiu pasidaryti atsiskyrėle, išeiti į tyrus, kad vėl surasčiau save! Mes dar pasimatysim! *(Poetui)* Eime drauge!

DEJONĖS *(tolumoje).* O varge! O varge! O varge!

DUKTĖ. Kas gi tai?

ADVOKATAS. Tai nelaimingieji Gėdos sąsiaury!

DUKTĖ. Kodėl jie šiandien dejuoja labiau, negu paprastai?

ADVOKATAS. Todėl, kad čia šviečia saulė, kad čia groja muzika, šoka, linksminasi jaunimas! Tada jie daug giliau pajunta savo kančias.

DUKTĖ. Mes turime juos išganyti!

ADVOKATAS. Pabandyk! Kartą buvo atėjęs išganytojas, bet jį prikalė prie kryžiaus!

DUKTĖ. Kas?

ADVOKATAS. Visi blaivaus proto žmonės!

DUKTĖ. Kas gi jie tokie?

ADVOKATAS. Ką? Tu dar nepažįsti visų blaivaus proto žmonių? Teks susipažinti su jais!

DUKTĖ. Ar tai tie, kur stojo prieš tavo promociją?

ADVOKATAS. Taip.

DUKTĖ. Tada aš juos jau pažįstu!

Viduržemio jūros pakrantė. Kairėje, priekiniame plane, matyti balta siena, pro kurią kyšo valsiais apkibę apelsinmedžiai. Scenos gilumoje — vilos ir kazino su terasa. Dešinėje didelis akmens anglies sandėlis ir du rankiniai vežimėliai. Scenos gilumoje, dešinėje, matyti lopelis mėlynos jūros

Du Anglių krovikai, iki pusės nuogi, paišinais veidais, rankomis ir pečiais, nusiminę sėdi ant savo rankinių vežimėlių

Scenos gilumoje pasirodo Duktė ir Advokatas

DUKTĖ. Tikras rojus!

PIRMASIS KROVIKAS. Tikras pragaras!

ANTRASIS KROVIKAS. Keturiasdešimt aštuoni laipsniai pavėsyje!

PIRMASIS KROVIKAS. Gal einam į jūrą?

ANTRASIS KROVIKAS. Tuoj prisistatys policija! Čia draudžiama maudytis!

PIRMASIS KROVIKAS. Gal galima nusiskinti apelsiną?

ANTRASIS KROVIKAS. Ne, ateis policija.

PIRMASIS KROVIKAS. Bet aš negaliu dirbti tokiame karštyje; aš viską mesiu ir eisiu sau.

ANTRASIS KROVIKAS. Ateis policija ir suims tave! *(Pauzė)* O be to, liksi be duonos...

PIRMASIS KROVIKAS. Be duonos? Mes dirbam daugiausia, o valgyti gaunam mažiausiai. O turtingieji, kurie nieko nedirba, visko turi per akis!.. Sakau tau — per daug neieškodamas teisybės, — kad tai neteisinga. Įdomu, ką apie tai galvoja dievų duktė?

DUKTĖ. Nežinau, ką atsakyti!.. Bet sakyk, kuo tu nusikaltai, kad esi visas toks pajuodęs ir kad tavo likimas toks žiaurus?

PIRMASIS KROVIKAS. Kuo mes nusikaltome? Mus pagimdė neturtingi ir gana netikę tėvai... Ir dar gal kokį porą kartų buvome nubausti!

DUKTĖ. Nubausti?

PIRMASIS KROVIKAS. Taip, o tie, kurie nebuvo nubausti, sėdi tenai, kazino, valgo aštuonis patiekalus ir geria vyną.

DUKTĖ *(Advokatui)*. Ar tai gali būti tiesa?

ADVOKATAS. Apskritai, taip!..

DUKTĖ. Tu manai, kad kiekvienas žmogus yra kuo nors nusikaltęs ir nusipelnęs kalėjimo?

ADVOKATAS. Taip!

DUKTĖ. Ir tu?

ADVOKATAS. Taip!

DUKTĖ. Ar tiesa, kad vargšams čia negalima maudytis jūroje?

ADVOKATAS. Taip, netgi su drabužiais! Tiktai tie, kurie bando nusiskandinti, išvengia pabaudos. Bet užtat policijos nuovadoje jie gauna į kailį!

DUKTĖ. Ar jie negali išeiti už miesto ir maudytis ten, kaime?

ADVOKATAS. Nėra jokio kaimo, viskas aptverta tvoromis!

DUKTĖ. Aš turiu galvoj — laisvėje, gamtoje!

ADVOKATAS. Nieko nėra laisva, viskas užimta!

DUKTĖ. Netgi jūra, tokia didelė, plati...

ADVOKATAS. Viskas! Jei išplauksi su valtimi į jūrą, tai, vos tik grįši, tave užregistruos ir nubaus. Kaip gražu!

DUKTĖ. Tai visai ne rojus!

ADVOKATAS. Ne, galiu prisiekti!

DUKTĖ. O kodėl žmonės nieko nedaro, kad pagerintų savo padėtį?

ADVOKATAS. Kur nedarys, bet visus tokius gerintojus uždaro į kalėjimą arba į beprotnamį...

DUKTĖ. Kas gi juos sodina į kalėjimą?

ADVOKATAS. Visi blaivaus proto žmonės, visi garbingieji...

DUKTĖ. O kas uždaro juos į beprotnamį?

ADVOKATAS. Jų pačių nusiminimas, kai pamato, kokie beviltiški jų siekiai!

DUKTĖ. O ar niekam neateina galvon, kad dėl kažkokių slaptų priežasčių viskas turi likti taip, kaip yra?

ADVOKATAS. Taip, tie, kuriems gera, visada taip galvoja!

DUKTĖ. Kad gera yra taip, kaip yra?..

PIRMASIS KROVIKAS. Ir vis dėlto mes esame visuomenės pagrindas. Jeigu niekas nenešiotų jums anglių, tai virtuvėse užgestų krosnys, namuose išblėstų židiniai, fabrikuose sustotų mašinos, užgestų žibintai gatvėje, parduotuvėj, namuose, jus

užkluptų tamsa ir šaltis... Ir todėl mes turim prakaituoti lyg pragare, nešioti juodas anglis... O ką jūs mums už tai duodate?

ADVOKATAS *(Dukteriai).* Padėk jiems... *(Pauzė)* Kad visi negali būti absoliučiai lygūs, aš suprantu, bet kaip galima pakęsti tokią nelygybę?

Per sceną eina P o n a s ir P o n i a

PONIA. Gal užeisim sulošti vieną partiją?

PONAS. Ne, reikia truputį pasivaikščioti, kad įstengčiau suvalgyti pietus!

PIRMASIS KROVIKAS. Kad į s t e n g t ų suvalgyti pietus?

ANTRASIS KROVIKAS. Kad į s t e n g t ų?..

Įbėga v a i k a i. Pamatę paišinus darbininkus, jie surinka iš išgąsčio

PIRMASIS KROVIKAS. Jie rėkia, mus pamatę! Jie rėkia...

ANTRASIS KROVIKAS. Po velnių!.. Reikia greičiau statyti ešafotus ir išoperuoti tą pūvantį kūną...

PIRMASIS KROVIKAS. Po velnių! Ir aš taip sakau! Tfu!

ADVOKATAS *(Dukteriai).* Iš tikro biauru! Žmonės nėra tokie blogi... tiktai...

DUKTĖ. Tiktai?..

ADVOKATAS. Tiktai administracija...

DUKTĖ *(užsidengia veidą rankomis, eina).* Tai visai ne rojus!

KROVIKAI. Ne, tai tikras pragaras!

Fingalo grotas. Ilgos žalios bangos ramiai plakasi į groto sienas. Priekyje ant bangų supasi raudonas plūduras su sirena, tačiau sirena pasigirsta tik nurodytoje vietoje

Vėjų muzika. Bangų muzika

D u k t ė ir P o e t a s

POETAS. Kur tu atvedei mane?

DUKTĖ. Toli nuo žmonių vaikų klegesio ir dejonių, prie pasaulio vandenyno krašto, prie to groto, kurį mes vadiname Indros ausimi, kadangi sakoma, kad čia dangaus valdovas klausosi mirtingųjų skundo!

POETAS. Ką? Čia?

DUKTĖ. Ar nematai, kad šis grotas panašus į sraigės kiaukutą? Na, pažiūrėk. Ar nežinai, kad ir tavo ausis panaši į sraigės kiaukutą? Tu žinai, tik niekad apie tai nepagalvojai. *(Ji pakelia nuo jūros kranto kiaukutą)* Ar tu, būdamas vaikas, niekad neprisidėdavai prie ausies kiaukuto ir nesiklausydavai... nesiklausydavai, kaip gaudžia tavo širdies kraujas, kaip ūžia mintys tavo smegenyse, kaip trūkinėja tūkstančiai sudilusių skaidulų tavo kūno audiniuose?.. Visa tai tu girdi mažyčiame kiaukute. Įsivaizduok, ką galima išgirsti tokiame didžiuliame, kaip šis!..

POETAS *(suklūsta)*. Aš nieko negirdžiu, tiktai vėjo ošimą...

DUKTĖ. Tada aš tau viską išaiškinsiu! Klausyk! Štai kaip skundžiasi vėjai. *(Deklamuoja, tylios muzikos lydima)*

Mes užgimėm dangaus aukštybėj,
bet Indra mus žaibais atvijo
į purvinąją žemę...
Mėšlinuos laukuos susiteršėme kojas;
mes turime pakęsti
ir vieškelių dulkes,
ir miestų dūmus,
ir dvokiantį kvėpavimą,
valgių ir vyno tvaiką...
Mes įsisiautėjom viršum bekraštės jūros,
išsivėdinti norim plaučius
ir nusikrėsti nuo sparnų dulkes,
nusimazgoti kojas.
Indra, dangaus valdove,
išklausyk mus!
Girdi, kaip dūsaujam!
Žemė nėra švari,
gyvenimas nėra geras,
žmonės nėra blogi,
bet ir ne geri.
Jie gyvena, kaip gali,
diena dienon.
Dulkių vaikai braido dulkėse,
iš dulkių sutverti,
dulkėmis virsta.

Jie gavo kojas viskam trypti,
bet neturi sparnų.
Jie visi išsipurvino, —
ar tai jų kaltė,
ar tavo?

POETAS. Aš kartą jau girdėjau...

DUKTĖ. Tylėk! Vėjai dar nebaigė savo dainos. *(Deklamuoja, tylios muzikos lydima)*

Mes, vėjai, erdvių vaikai,
nešam žmonių dejones.
Tu mus girdėjai
rudenio naktį švilpiant kamine,
kaukiant krosnyje,
dejuojant palangėje,
kai lietus verkė ant stogo,
ir žiemos vakarą
apsnigtame pušyne,
ar audringoj jūroj,
girdėjai mus raudant ir verkiant
burėse ir laivavirvėse...
Tai mes, vėjai,
erdvių vaikai,
mes išmokom šių skundų
iš žmonių krūtinių,
kurias mes persmelkėm...
Iš ligonio kambario, iš mūšio lauko,
iš vaikų kamarų,
kur kūdikiai inkščia,
verkia, rauda
iš skausmo, kad gyvena.
Tai mes, mes, vėjai,
mes kaukiame ir verkiame
ai! ai! ai!

POETAS. Man rodos, kad aš jau...

DUKTĖ. Tylėk! Bangos dainuoja. *(Deklamuoja, tyliai muzikai pritariant)*

Tai mes, mes, bangos,
mes vėjus užsupam,
užmigdom!

Mes bangos, mes žali lopšiai.
Mes drėgnos, sūrios;
mes lyg ugnies liežuviai,
vandeninės liepsnos.
Gesinam, deginam,
mazgojam, prausiam,
kuriame ir gimdom.
Mes, mes, bangos,
mes vėjus užsupam,
užmigdom!

DUKTĖ. Klastingos bangos, neištikimos. Visa, kas žemėje nesudega, paskęsta bangose. Žiūrėk. *(Rodo į seno laužo krūvą)* Žiūrėk, visa tai jūra pagrobė ir sudaužė... Iš nuskendusių laivų lieka tik figūros nuo pirmagalio ir vardai: Teisingumas, Draugystė, Auksinė Taika, Viltis... Štai kas telieka iš Vilties... Apgaulingoji Viltis!.. Antstiebiai, žiedai irklams, skardinė vandeniui semti! Žiūrėk, štai gelbėjimosi ratas... pats jis išsigelbėjo, o nelaimės ištiktam žmogui leido nuskęsti!

POETAS *(raustasi šiukšlių krūvoj).* Čia yra ir laivo „Teisingumas" lentelė. Juk tai tas pats laivas, kuris išplaukė iš Grožio įlankos su Aklojo sūnum. Vadinasi, nuskendo! O juk jame plaukė Alisės sužadėtinis, beviltiška Editos meilė.

DUKTĖ. Aklasis? Grožio įlanka? Matyt, aš visa tai sapnavau! Alisės sužadėtinis, biaurioji Edita, Gėdos sąsiauris ir karantinas, siera ir karbolis, promocija bažnyčioje, advokato kontora, koridorius ir Viktorija, auganti pilis ir karininkas... Taip, aš visa tai sapnavau...

POETAS. Kažkada aš visa tai apdainavau!

DUKTĖ. Vadinasi, tu žinai, kas yra poezija...

POETAS. Aš žinau, kas yra sapnas... O kas yra poezija?

DUKTĖ. Tai ne tikrovė, bet daugiau, negu tikrovė... ne tikras sapnas, bet sapnas atvirom akim...

POETAS. O žmonių vaikai galvoja, kad mes, poetai, tik žaidžiame, kad mes viską prasimanome, išrandame!

DUKTĖ. Tai yra gera, mano mielasis, kitaip pasaulis pražūtų, nes nebūtų kas jį paragina. Visi gulėtų aukštielninki ir žiūrėtų į dangų, niekas neimtų į rankas plūgo nei kastuvo, obliaus nei kirtiklio.

POETAS. Ir tai kalbi tu, Indros duktė, nors pusiau gyveni tenai, aukštybėse...

DUKTĖ. Tu teisingai man priekaištauji, aš per ilgai vaikščiojau čia, žemėje, ir maudžiausi purve, kaip ir tu... Mano mintys jau nebegali skraidyti, sparnai molini... kojos purvinos... o aš pati... *(Pakelia rankas)* Aš grimztu, grimztu... Gelbėk mane, tėve, dangaus viešpatie! *(Tyla)* Aš jau nebegirdžiu jo atsakymo! Eteris nebeatneša iš jo lūpų balso iki mano ausies kriauklės... sidabro siūlas nutrūko... Vargas man, aš žemės belaisvė!

POETAS. Ar tu... greit žadi pakilti?

DUKTĖ. Kai tik nusideginsiu purvą... nes, okeano vanduo nebepajėgia manęs nuprausti. Kodėl tu klausi?

POETAS. Todėl kad aš... turiu prašymą... malonės prašymą...

DUKTĖ. Kokį malonės prašymą?

POETAS. Žmonijos malonės prašymą dangaus valdovui, surašytą vieno svajotojo!

DUKTĖ. O kas turi jį įteikti?..

POETAS. Indros duktė...

DUKTĖ. Ar tu gali perskaityti savo kūrinį?

POETAS. Galiu.

DUKTĖ. Skaityk!

POETAS. Verčiau tu!

DUKTĖ. Iš ko aš turiu jį skaityti?

POETAS. Iš mano minčių, arba iš čia! *(Paduoda ritinėlį popieriaus)*

DUKTĖ. Gerai, aš jį perskaitysiu. *(Paima raštą, bet deklamuoja mintinai)*

„Ak, kodėl skausmuos tu gimsti,
motiną kodėl kamuoji,
vaike, nors turi jai duoti
motinystės džiaugsmą,
iš visų džiaugsmų saldžiausią?
Kam tu pabudai gyventi,
kam išvydai saulės šviesą,
rėkdamas iš pykčio ir iš skausmo?
Ko nesišypsai pasauliui,
o žmogau, argi gyvybė —
ne didžiausia dovana?

Ko lyg gyvuliai mes gimstam,
nors dievų mes ir žmonių vaikai?
Sielai kito apdaro reikėjo,
o ne šio iš purvo ir iš kraujo!
Vos tiktai išdygsta dantys..."
...Ša, begėdžiai! Negi jums kūrėją teisti!
Juk visiems gyvenimas — mįslė!..
„Tuoj prasideda kelionė
per dyglius, per akmenynus.
Jei į grįstą kelią suksi,
tuoj išgirsi tu draudimą,
jei gėlytę nusiskinsi,
vagimi tave apšauks bematant;
jei dirva pastos tau taką,
bet reikės tolyn žygiuoti,
pasėlius žmogaus išminsi,
o kiti išmins tavuosius,
kad ir tu paliktum vargšas!
Tavo džiaugsmas, nors mažiausias,
skausmo suteikia kitiems,
tavo vargas niekam gero neatneš,
tad vieni skausmai telieka!
Kol prieisi grabo lentą,
tau keliaut ir grumtis lemta!"

— — — — —

Tai tu šitaip nori kreiptis,
Žemės dulke, į aukščiausią?..

POETAS.

Žemės vaikas rast negali
spindinčių, sparnuotų žodžių
kad nuo žemės jie pakiltų...
Dievo kūdiki, gal tu
taip mūs skundą išsakysi,
kad aukšti dievai suprastų?

DUKTĖ. Gerai!

POETAS *(rodo į plūdurą).* Kas čia supasi ant vandens? Plūduras?

DUKTĖ. Taip!

POETAS. Jis panašus į plaučius su stemple!

DUKTĖ. Tai jūros sargybinis. Kai kyla pavojus, jis ima dainuoti.

POETAS. Man rodos, jūra ima šėlti, kokios didelės bangos...

DUKTĖ. Iš tikrųjų, ir man atrodo.

POETAS. Ak! Ką aš matau? Laivas... prie pat povandeninio rifo.

DUKTĖ. Kas čia galėtų būti per laivas?

POETAS. Man rodos, čia vaiduoklių laivas.

DUKTĖ. Koks?

POETAS. Skrajojantis Olandas.

DUKTĖ. Tikrai? Už ką gi jis taip žiauriai nubaustas? Kodėl jis negali plaukti į krantą?

POETAS. Todėl kad jis turėjo septynias neištikimas žmonas.

DUKTĖ. Argi už tai reikia bausti?

POETAS. Taip, visi blaivaus proto žmonės jį pasmerkė...

DUKTĖ. Keistas pasaulis!.. O kas gali jį išganyti, kad jo neslėgtų tas prakeikimas?

POETAS. Išganyti? Kad, matyt, visi bijo išganymo.
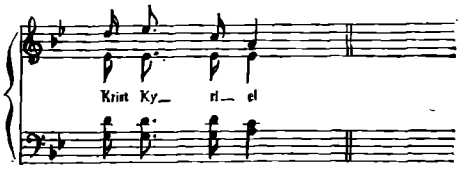
DUKTĖ. Kodėl?

POETAS. Todėl, kad... Ne, tai ne Olandas! Tai paprastas laivas, ištiktas nelaimės!.. Kodėl plūduras tyli?.. Žiūrėk, jūra įsisiautė, didžiulės bangos, greitai mes būsim uždaryti grotel.. Štai suskambo laivo varpas! Greit čia atplauks dar vieno laivo figūra... Rėk, plūdure, atlik savo pareigą, sargybini... *(Plūduras pragysta keturbalsiu kvintos-sekstos akordu, panašiu į sireną migloje)* Laivo įgula moja mums... bet mes patys žūstame!

DUKTĖ. Ar tu nenori išganymo?

POETAS. Noriu, žinoma, noriu, bet ne dabar... ir ne vandenyje!

ĮGULA *(gieda keturiais balsais)*. Kristau Kyrie!

POETAS. Štai jie šaukia, ir jūra šaukia! Bet niekas negirdi.

ĮGULA *(kaip pirma)*. Kristau Kyrie!

DUKTĖ. Kas ten ateina?

POETAS. Ateina vandeniu? Tėra tik vienas, kas gali eiti vandeniu. Tai negali būti Petras, uola, nes jis ėmė skęsti kaip akmuo...

Virš jūros sušvinta balta pašvaistė

ĮGULA. Kristau Kyriel

DUKTĖ. Ar tai Jis!

POETAS. Taip, tai jis, nukryžiuotasis...

DUKTĖ. Kodėl, sakyk man, kodėl gi jis buvo nukryžiuotas?

POETAS. Todėl kad norėjo išganyti...

DUKTĖ. Kas tokie... aš užmiršau... kas tokie jį nukryžiavo?

POETAS. Visi blaivaus proto žmonės.

DUKTĖ. Koks keistas pasaulis!

POETAS. Jūra kyla! Mus supa tamsa... Audra smarkėja...

Įgula rėkia

POETAS. Įgula rėkia iš siaubo, pamačiusi savo gelbėtoją... Štai... Jie šoka per bortą, bijodami išganytojo...

Įgula rėkia vėl

POETAS. Jie rėkia todėl, kad turi mirti! Rėkia gimdami, rėkia ir mirdami!

Kylančios bangos grasina prigirdyti juos grote

DUKTĖ. Aš nesu tikra, kad tai laivas...

POETAS. Iš tikrųjų... man rodos, kad tai ne laivas... Tai dviaukštis namas, priešais auga medžiai, o šalia telefono bokštas... bokštas, remiantis dangų... Tai modernusis Babelio bokštas, kuris siunčia aukštyn telegramas... pranešti aukštiesiems...

DUKTĖ. Vaike, žmogaus minčiai nereikia metalinio laido, kad galėtų skristi... dievobaimingo žmogaus malda prasiveržia pro visatos erdves... Tai tikrai ne Babelio bokštas. Jeigu nori šturmuoti dangų, tai šturmuok jį savo maldomis!

POETAS. Ne, tai ne namas... ne telefono bokštas... ar matai?

DUKTĖ. Ką tu matai?

POETAS. Matau užsnigtą lauką, poligoną... Ant kalvos — bažnyčia, už jos šviečia saulė. Sniege tįso ilgas bokšto šešėlis... Lauku atžygiuoja būrys kareivių; jie žygiuoja bokštu, špiliu, dabar jie žengia per kryžių... bet aš jaučiu, kad tas pirmasis,

kuris dabar trypia gaidį ant bokšto viršūnės, turės mirti... Dabar jie artėja... pirmas eina kapralas... cha! cha! Per lauką ritasi debesis, pro saulę, žinoma... štai viskas dingo... Debesies vanduo užgesino saulės ugnį! Saulės šviesa sukūrė bokšto šešėlį, bet debesies šešėlis užtemdė bokšto šešėlį...

Poetui kalbant, scena pasikeičia. Vėl teatro koridorius

DUKTĖ *(Durininkei).* Ar lordas kancleris jau atvyko?

DURININKĖ. Ne!

DUKTĖ. O dekanai?

DURININKĖ. Ne!

DUKTĖ. Tada pakviesk juos, tuoj pat, nes bus atidaromos durys...

DURININKĖ. Ar tai labai svarbu?

DUKTĖ. Taip, labai svarbu! Nes įtariama, kad už tų durų slypi pasaulio mįslės įminimas!.. Taigi, pakviesk lordą kanclerį ir keturių fakultetų dekanus!

Durininkė sušvilpia dūdele

DUKTĖ. Ir nepamiršk stikliaus su deimantu, be jo nieko neišeis!

Iš kairės susirenka teatro žmonės, kaip ir veikalo pradžioj

KARININKAS *(ateina iš scenos gilumos apsivilkęs surdutą, su cilindru, rankoje rožių puokštė, jis švyti iš džiaugsmo).* Viktorija!

DURININKĖ. Panelė tuoj ateis!

KARININKAS. Puiku! Karieta jau laukia, stalai padengti, šampanas įstatytas į ledą... Ponia, leiskite man jus apkabinti. *(Apkabina Durininkę)* Viktorija!

MOTERS BALSAS *(iš viršaus, dainuoja).* Aš čia!

KARININKAS *(ima vaikščioti po sceną).* Gerai! Aš laukiu.

POETAS. Man rodos, aš visa tai kažkada jau mačiau...

DUKTĖ. Ir man.

POETAS. Gal aš sapnavau?

DUKTĖ. O gal apdainavai savo poezijoj?

POETAS. Gal ir apdainavau.

DUKTĖ. Vadinasi, tu žinai, kas yra poezija.

POETAS. Vadinasi, aš žinau, kas yra sapnas.

DUKTĖ. Man rodos, mes jau stovėjom kažkur kitur ir kalbėjom tuos pačius žodžius.

POETAS. Vadinasi, tu gali suprasti, kas yra tikrovė!

DUKTĖ. Arba kas yra sapnas!

POETAS. Arba poezija!

Lordas Kanceleris. Teologijos, Filosofijos, Medicinos ir Teisės fakultetų Dekanai

LORDAS KANCLERIS. Suprantama, čia tas reikalas dėl durų! Ką mano Teologijos fakulteto dekanas?

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Aš nemanau, aš tiktai tikiu... credo...

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS. Aš traktuoju...

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Aš žinau...

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Aš abejoju, kol nepateiktas įrodymas ir nėra liudininkų...

LORDAS KANCLERIS. Na, dabar vėl prasidės rietenos!.. Teologe, jūs pirmas pasakykite: kuo jūs tikite?

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Aš tikiu, jog tų durų nereikia atidaryti, kadangi už jų slepiasi pavojingos tiesos...

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS. Tiesa niekada nebūna pavojinga.

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Kas yra tiesa?

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Tai, ką galima įrodyti, pasikvietus du liudininkus.

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Įstatymo iškraipytojas, pasikvietęs du melagingus liudininkus, gali viską įrodyti.

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS. Tiesa yra išmintis, o išmintis, žinojimas yra filosofija... Filosofija yra visų mokslų mokslas, visų žinojimų žinojimas, o visi kiti mokslai yra tik filosofijos tarnai.

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Vienintelis mokslas yra gamtos mokslas. Filosofija išvis nėra mokslas. Tai tėra vien tuščios spekuliacijos.

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Bravo!

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS *(Teologui)*. Tu šauki bravo! O kas gi tu toks? Tu pikčiausias bet kokio žinojimo priešas, tu mokslo priešingybė, tu nežinojimas ir tamsumas...

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Bravo!

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS *(Medikui).* Ir tu dar šauki bravo, nors pats nematai toliau savo nosies padidinamajame stikle. Tu tiki vien savo apgaulingais pojūčiais, pavyzdžiui, savo akimis, nors jos gali būti toliaregės, trumparegės, aklos, pusaklės, apsiblaususios, žvairos, daltoniškos, aklos raudonai ir žaliai spalvai...

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Pusgalvi!

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Asile!

Jie puola vienas kitą

LORDAS KANCLERIS. Nurimkit! Tenekerta varnas varnui akies.

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS. Jeigu man reikėtų pasirinkti vieną iš dviejų, teologiją arba mediciną, aš nepasirinkčiau nei vienos!

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. O jeigu aš būčiau jūsų teisėjas, nuteisčiau jus visus tris!.. Juk jūs negalite ir niekad negalėjote susitarti nė vienu klausimu. Bet nenukrypkime nuo temos! Kokios jūs, Lorde Kancleri, nuomonės apie šias duris ir jų atidarymą?

LORDAS KANCLERIS. Nuomonės? Aš neturiu jokios nuomonės. Esu paskirtas vyriausybės tik prižiūrėti, kad jūs konsistorijoje... auklėdami jaunimą, nenusisuktumėt vienas kitam sprando. Nuomonė? Ne, aš vengiu bet kokios nuomonės. Buvo laikas, kada turėdavau vienokią ar kitokią nuomonę, bet jas tuoj pat paneigdavo... priešininkai, suprantamas dalykas!.. Gal vis dėlto atidarykime tas duris, nors už jų ir slypi pavojingos tiesos?

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Kas yra tiesa? Kas gi yra toji tiesa?

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Aš esu tiesa ir gyvenimas...

FILOSOFIJOS FAKULTETO DEKANAS. Aš esu visų žinojimų žinojimas...

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Aš esu tikslusis žinojimas...

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Aš abejoju!

Jie vėl puola vienas kitą

DUKTĖ. Jaunimo mokytojai, kaip jums ne gėda!

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Lorde Kancleri, vyriausybės atstove, pedagogų kolegijos vadove, patraukite atsakomybėn šią moteriškę už nusižengimą! Ji liepė jums gėdytis, o tai yra įžeidimas! Be to, ji su panieka ir su ironija pavadino jus jaunimo mokytojais. Tai žeminantys žodžiai.

DUKTĖ. Nelaimingas jaunimas!

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Ji reiškia užuojautą jaunimui ir tuo pačiu kaltina mus visus. Lorde Kancleri, patraukite ją atsakomybėn už nusižengimą!

DUKTĖ. Taip, aš kaltinu jus, jus visus, nes jūs sėjate jaunimo protuose abejones ir nesantaiką.

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Girdite? Ji pati skatina jaunimą suabejoti mūsų autoritetu ir dar drįsta kaltinti mus, kad sėjame abejones. Argi tai ne nusikalstamas veiksmas, klausiu aš jus, blaivaus proto žmonės?

VISI BLAIVAUS PROTO ŽMONĖS. Taip, tai nusikaltimas.

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Visi blaivaus proto žmonės pasmerkė tave! Eik ramybėje su tuo, ką laimėjai! O jeigu ne...

DUKTĖ. Ką laimėjau? O jeigu ne? Kas tada?

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Tada tave užmėtys akmenimis.

POETAS. Arba nukryžiuos.

DUKTĖ. Aš einu. Sek iš paskos ir sužinosi, ką reiškia ši mįslė!

POETAS. Kokia mįslė?

DUKTĖ. Ką jis turi galvoj, sakydamas: „su tuo, ką laimėjai"?

POETAS. Tikriausiai nieko. Tokius dalykus mes vadinam plepalais. Jis tiesiog paplepėjo, ir viskas.

DUKTĖ. Bet mane tas be galo įžeidė!

POETAS. Tur būt, dėl to jis taip ir pasakė... Tokie jau yra žmonės.

VISI BLAIVAUS PROTO ŽMONĖS. Valio! Durys atidarytos!

LORDAS KANCLERIS. Kas slypėjo už durų?

STIKLIUS. Aš nieko nematau.

LORDAS KANCLERIS. Jis nieko nemato, tai bent gražiausia!.. Dekanai! Kas slypėjo už durų?

TEOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Niekas! Tai ir yra pasaulio mįslės įminimas... Dievas pradžioje iš nieko sukūrė dangų ir žemę.

FILOLOGIJOS FAKULTETO DEKANAS. Iš nieko ir nėra nieko.

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Šnipštas! Štai kas yra niekas.

TEISĖS FAKULTETO DEKANAS. Aš abejoju. Čia kažkokia apgavystė. Aš kreipiuosi į visus blaivaus proto žmones!

DUKTĖ *(Poetui).* Kas yra tie blaivaus proto žmonės?

POETAS. Taigi, tegul pasako tas, kas žino. Visi blaivaus proto žmonės dažniausiai būna tik vienas asmuo. Šiandien aš ir mano šalininkai, rytoj tu ir tavo šalininkai. Jį kas nors paskiria, arba, tikriau pasakius, jis pats pasiskiria.

VISI BLAIVAUS PROTO ŽMONĖS. Mus apgavo!

LORDAS KANCLERIS. Kas jus apgavo?

VISI BLAIVAUS PROTO ŽMONĖS. Duktė!

LORDAS KANCLERIS. Gal būt, duktė pasakytų, ką, jos nuomone, reiškia šių durų atidarymas?

DUKTĖ. Ne, mano brangieji! Jeigu aš ir pasakyčiau, jūs vis tiek nepatikėtumėt.

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Betgi čia nieko nėra.

DUKTĖ. Tu taip sakai. Bet tu supratai tą nieką!

MEDICINOS FAKULTETO DEKANAS. Tai, ką ji kalba, šnipštas, ir tiek!

VISI. Šnipštas!

DUKTĖ *(Poetui).* Kaip man jų gaila!

POETAS. Tu rimtai kalbi?

DUKTĖ. Visiškai rimtai.

POETAS. Ar tau gaila blaivaus proto žmonių?

DUKTĖ. Jų, tur būt, visų labiausiai.

POETAS. Ir keturių fakultetų?

DUKTĖ. Taip, ir jų, labai gaila! Keturios galvos, keturi protai ir tik vienas kūnas! Kas ir išgalvojo tokią pabaisą?

VISI. Ji neatsako!

LORDAS KANCLERIS. Tada užmuškite ją!

DUKTĖ. Aš jau atsakiau.

LORDAS KANCLERIS. Klausykitės, ji atsako.

VISI. Užmuškit ją! Ji atsako.

DUKTĖ. Ar ji atsako, ar neatsako, vis tiek užmuškit ją!.. Ateik, pranaše, aš tau iš tolo įminsiu šią mįslę. Bet tiktai tyruose, ten, kur niekas mūsų negirdės, niekas nematys! Nes...

ADVOKATAS *(įeina, stveria Dukterį už rankos).* Ar jau užmiršai savo pareigas?

DUKTĖ. O dieve, ne! Bet aš turiu svarbesnių pareigų.

ADVOKATAS. O tavo vaikas?

DUKTĖ. Mano vaikas! Kas jam?

ADVOKATAS. Tavo vaikas šaukia tave.

DUKTĖ. Mano vaikas! O varge, aš žemės belaisvė!.. O koks skausmas mano krūtinėje, kokia baimė... Kas gi tai?

ADVOKATAS. Nežinai?

DUKTĖ. Ne!

ADVOKATAS. Tai sąžinės graužimas.

DUKTĖ. Sąžinės graužimas?

ADVOKATAS. Taip! Sąžinė graužia kiekvieną kartą, kai apleidi kokią nors pareigą ar prasimanai kokį malonumą, kad ir patį nekalčiausią, nors labai abejotina, ar iš viso būna nekaltų malonumų, ir visada, kai įskaudini savo artimą.

DUKTĖ. Ir nėra jokios atgailos?

ADVOKATAS. Yra, bet tik viena: tuoj pat imtis savo pareigų...

DUKTĖ. Tardamas žodį pareiga, tu atrodai lyg demonas! O ką gi daryti man, juk aš turiu dvi pareigas?

ADVOKATAS. Tada pirmiau reikia imtis vienos, o paskiau kitos!

DUKTĖ. Pirmiau svarbiausios... Todėl pasirūpink mano vaiku, o aš atliksiu savo pareigą.

ADVOKATAS. Tavo vaikas kamuojasi be motinos... Kaip tu gali būti rami, kai kitas žmogus kenčia per tave?

DUKTĖ. Mano širdį apėmė nerimas... Ji perplyšo pusiau, kiekvieną dalį traukia į kitą pusę!

ADVOKATAS. Matai, gyvenime esti tokių mažučių disharmonijų!

DUKTĖ. Ak, kaip plyšta širdis!

POETAS. Tu man nenorėtum net rankos paduoti, jeigu suvoktum, kiek kančių ir nelaimių aš paskleidžiau, sekdamas savo pašaukimą, įsidėmėk: pašaukimą, kuris yra pati didžiausia pareiga!

DUKTĖ. Kaip tai įvyko?

POETAS. Mano tėvas buvo sudėjęs visas viltis į mane, savo vienintelį sūnų, — mat, aš turėjau perimti jo firmą... Aš pabėgau iš prekybos instituto... Tėvas mirė iš skausmo. Motina norėjo išauklėti mane religingą... bet aš nebuvau religingas, ir ji išsižadėjo manęs... Turėjau draugą, kuris rėmė mane, kai buvau patekęs į vargą ir skurdą... Draugas elgėsi kaip tironas su tais, kuriems aš kalbėjau ir dainavau. Turėjau pašalinti iš kelio savo draugą ir geradarį, kad išgelbėčiau savo sielą! Nuo tada aš nebeturiu ramybės. Žmonės vadina mane niekšu, padugne. Nieko negelbsti, kad mano sąžinė sako man: „Tu gerai padarei", nes po valandėlės sąžinė kužda man: „Tu blogai padarei!" Toks yra gyvenimas.

DUKTĖ. Eime drauge į tyrus!

ADVOKATAS. O tavo vaikas?

DUKTĖ *(rodo į visus)*. Čia mano vaikai! Kiekvienas jų yra geras, bet, kai tik sueina į būrį, tuoj ima piautis ir virsta demonais... Sudie!

Priešais pilį. Dekoracijos tos pačios, kaip ir pirmo veiksmo pirmoje scenoje. Tik dabar laukas prie pilies visas pražydęs mėlynomis kurpelėmis (Aconitum). Ant pilies stogo, ant žibinto, matyti chrizantemos pumpuras, kuris tuoj turi prasiskleisti. Pilies languose šviečia stearino žvakės. Duktė ir Poetas

DUKTĖ. Nebetoli jau toji valanda, kai aš, pasitelkusi ugnį, vėl pakilsiu į eterį... Jūs tai vadinate mirtimi ir artinatės prie jos su baime.

POETAS. Tai nežinomybės baimė.

DUKTĖ. Betgi jūs ją pažįstate.

POETAS. Kas pažįsta?

DUKTĖ. Visi! Kodėl jūs netikite savo pranašais?

POETAS. Pranašais žmonės niekada netikėjo. Ir kuo tai paaiškinti? Juk sakoma: „Jeigu dievas kalbėjo, kodėl gi žmonės jo netiki?" Jis turėtų įrodyti savo buvimą su neatremiama jėga!

DUKTĖ. Ar tu visada abejojai jo buvimu?

POETAS. Ne! Ne kartą aš būdavau įsitikinęs, kad jis yra, bet po kiek laiko tas įsitikinimas dingdavo kaip sapnas, kai pabundi!

DUKTĖ. Nelengva būti žmogumi!

POETAS. Tu tai supratai ir patyrei?..

DUKTĖ. Taip!

POETAS. Klausyk! Ar ne Indra vieną kartą atsiuntė čia savo sūnų, kad išklausytų žmonių skundų?

DUKTĖ. Taip, atsiuntė! O kaip jis buvo priimtas?

POETAS. Į klausimą atsakysiu klausimu: o kaip jis atliko savo misiją?

DUKTĖ. Ir aš atsakysiu klausimu... Argi žmonių padėtis nepagerėjo po jo apsilankymo žemėje? Pasakyk tikrą tiesą!

POETAS. Ar nepagerėjo?.. Taip, truputį pagerėjo! Labai nedaug!.. Bet, užuot klausinėjusi, gal įminsi man mįslę?

DUKTĖ. Taip! Bet kam gi? Juk tu vis vien manim netiki!

POETAS. Tavimi aš patikėsiu, nes žinau, kas tu esi!

DUKTĖ. Na, gerai, tada aš įminsiu!

Laikų pradžioje, kai dar nešvietė saulė, Brahma, dieviškoji jėga, buvo sugundytas pasaulio motinos Majos, nes norėjo pratęsti savo giminę. Šis dangiškojo prado prisilietimas prie žemiškojo buvo dangaus nuopuolis. Tokiu būdu pasaulis, gyvenimas ir žmonės tėra tiktai fantomas, regimybė, sapno vaizdinys...

POETAS. Mano sapnas!

DUKTĖ. Sapnas-tikrovė!.. Bet Brahmos palikuonys siekia išsivaduoti iš žemiškojo prado per atsižadėjimą ir kančią... Kančia šiuo atveju yra išvaduotoja... Bet šis siekimas kančios susiduria su malonumų troškimu arba meile... Ar supranti dabar, kas yra meilė? Didžiausią džiaugsmą ji patiria skaudžiausioje kančioje, palaimą randa skausme! Ar dabar supranti, kas yra moteris? Moteris, per kurią į gyvenimą atėjo nuodėmė ir mirtis?

POETAS. Suprantu!.. O kokia išvada?

DUKTĖ. Tu jau žinai... Kova tarp malonumų, teikiančių skausmą, ir kančių, teikiančių malonumą... tarp atgailavimo, teikiančio kančių, ir godumo, teikiančio džiaugsmą...

POETAS. Vadinasi, kova?

DUKTĖ. Priešybių kova gimdo jėgą, lygiai kaip ugnis ir vanduo — garo jėgą.

POETAS. O taika? O ramybė?

DUKTĖ. Cit, daugiau neklausinėk, aš nebeatsakysiu!.. Altorius jau papuoštas aukai... gėlės stovi sargyboje, žvakės uždegtos... baltom drobulėm uždangstyti langai... pavartėje pabarstyta eglišakių...

POETAS. Tu kalbi taip ramiai, lyg visai nejaustum skausmo!

DUKTĖ. Skausmo?.. Aš iškentėjau visas jūsų kančias, tiktai šimtą kartų skaudžiau, nes mano jausmai daug švelnesni...

POETAS. Apsakyk savo skausmus!

DUKTĖ. Skalde, ar tu galėtum apsakyti savuosius taip, kad nebūtų nė vieno nereikalingo žodžio? Ar tavo žodžiai bent vieną vienintelį kartą galėjo išreikšti tavo tikrąją mintį?

POETAS. Tavo teisybė, ne! Pats sau aš visada atrodydavau kurčnebylis, ir, kai minia susižavėjusi klausydavosi mano giesmės, man ta giesmė primindavo bliovimą. Todėl man visad būdavo gėda, kai mane keldavo į padanges!

DUKTĖ. O tu dar nori, kad aš?.. Pažvelk man į akis!

POETAS. Negaliu pakelti tavo žvilgsnio...

DUKTĖ. Kaipgi tu tada pakeltumei mano žodžius, jeigu aš prabilčiau savąja kalba!

POETAS. Vis dėlto pasakyk, kol dar neišėjai, kas tau čia, žemėje, suteikė daugiausia kančių?

DUKTĖ. Pats... buvimas. Jausmas, kad mano regėjimą temdo akys, mano klausą duslina ausys ir kad mano mintis, mano laki, šviesi mintis, tingiai šliaužia riebalinio audinio labirintais. Ar esi nors matęs smegenis? Kokie vingiai, kokios kilpos...

POETAS. Taip, todėl visi blaivaus proto žmonės ir galvoja labai suktai!

DUKTĖ. Piktumas, amžinai piktumas, visi jūs tokie!..

POETAS. O kaipgi pasidaryti kitokiais?

DUKTĖ. Pirmiausia aš nusipurtysiu dulkes nuo kojų... žemę, molį... *(Ji nusimauna batus ir meta juos į ugnį)*

DURININKĖ *(įeina, meta į ugnį savo skraistę).* Gal aš sykiu galiu sudeginti ir savo skraistę? *(Išeina)*

KARININKAS *(įeina).* O aš savo rožes. Iš jų beliko vieni dygliai! *(Išeina)*

SKELBIMŲ KLIJUOTOJAS *(įeina).* Skelbimai tegu sau pleška, bet grytė — jokiu būdu! *(Išeina)*

STIKLIUS *(įeina).* Štai deimantas, kuris atidarė duris! Sudie! *(Išeina)*

ADVOKATAS *(įeina).* Štai protokolai tų didžiųjų procesų dėl pernykščio sniego ir vandens slūgimo Gango aukštupyje. *(Išeina)*

KARANTINO DIREKTORIUS *(įeina).* Štai dar vienas niekniekis — juoda kaukė, kuri prieš mano norą pavertė mane mauru! *(Išeina)*

VIKTORIJA *(įeina).* Štai mano grožis, mano skausmas! *(Išeina)*

EDITA *(įeina).* Štai mano biaurumas, mano skausmas! *(Išeina)*

AKLASIS *(įeina, įkiša ranką į ugnį).* Atiduodu savo ranką už akį! *(Išeina)*

Kėdėj su ratukais įvežamas Donžuanas. Įeina Ji ir Draugas

DONŽUANAS. Skubėkit, skubėkit, juk gyvenimas trumpas!

Visi trys išeina

POETAS. Kažkur skaičiau, kad, gyvenimui artėjant prie galo, viskas prabėga pro akis lyg kaleidoskope... Ar tai jau galas?

DUKTĖ. Taip, mano gyvenimas baigiasi! Sudie!

POETAS. Pasakyk atsisveikinimo kalbą!

DUKTĖ. Ne, negaliu! Gal manai, kad jūsų žodžiai gali išsakyti mūsų mintis?

TEOLOGAS *(įeina įpykęs).* Dievas manęs nepripažįsta, žmonės mane persekioja, vyriausybė mane apleido, broliai pagal pašaukimą tyčiojasi iš manęs! Kaip aš galiu tikėti, jeigu niekas netiki... kaip galiu ginti tokį dievą, kuris negina savųjų? *(Meta į ugnį knygą ir išeina)*

POETAS *(griebia knygą iš ugnies).* Ar žinai, kas čia per knyga?.. Martirologija, kalendorius, kuriame kiekvienai metų dienai tenka po kankinį.

DUKTĖ. Po kankinį?

POETAS. Taip, po kankinį, kuris buvo nukankintas ir mirė už savo tikėjimą! Sakyk, kodėl? Ar tu tiki, kad kiekvienas kenčia kankinamas, kad kiekvienas jaučia skausmą mirdamas? Juk kančia yra atpirkimas, o mirtis — išganymas.

KRISTINA *(su popieriaus juostomis).* Aš klijuoju, aš klijuo ju, kol nieko neliks neužklijuota...

POETAS. Jeigu ir pats dangus suplaišiotų, tu ir jį bandytu suklijuoti... Eik sau!

KRISTINA. Nejaugi pilyje nesudėti antri langai?

POETAS. Ne, ne, nesudėti!

KRISTINA. Ką gi, tada aš išeinu! *(Išeina)*

DUKTĖ. Artėja pabaiga, mums laikas skirtis;
o žemės vaike, o svajotojau, sudie,
tu — skaldas ir žinai, kaip reik gyventi,
sparnus išskleidęs, tu sklandai virš žemės,
ir kartais nusileidi iki purvo,
vos palieti ir vėl skrendi aukštyn!
— — — — — — — — — — —
Einu... jau metas atsisveikint,
ir skirtis su draugais, su šia žeme,
kaip liūdna man palikt, kuriuos mylėjau,
ir dėl kalčių savųjų kaip skaudu!..
Dabar aš pažinau būties kankynę
ir supratau, ką reiškia būt žmogum...
Skaudu palikt ir tai, ko nemylėjau,
ir graužia sąžinė, kur aš nesu kalta...
Ir eit, ir pasilikti noris...
Į dvi puses taip baisiai plėšo širdį,
jausmai sutrikę blaškos šen ir ten,
kiek disharmonijos, dvejonių, nevilties...
— — — —
Sudie! Ir broliams pasakyk, kad prisiminsiu
jų skundus ten, kur aš dabar einu,
ir juos visus prie sosto išsakysiu.
Sudie!

Ji eina į pilį. Girdisi muzika. Pilis degdama nušviečia scer gilumą, ir joje pasirodo siena, pilna žmonių veidų, klausiant nuliūdusių, apimtų nevilties... Piliai degant, pumpuras ant sto išsiskleidžia į milžinišką chrizantemą

